

HET PURISME VAN
YVONNE JAGTENBERG

Hondje kan
vandaag
maar
aan één ding
denken.

VERKIEZING BELANGRIJKSTE BOEK ••• LIEFDESVERHALEN OP EEN EILAND •••
WOUTERTJE PIETERSE PRIJS ••• OUDERBETROKKENHEID BIJ VOORLEZEN •••
VAKANTIELEZEN ••• POPULAIRE CARTOONBOEKEN ••• DE GOUDEN LIJST •••
INTERVIEW LIZE SPIT ••• PORTRET KAREL EYKMAN ••• HANNAH HOEKSTRA
OVER LEZEN ••• **HET ATELIER VAN YVONNE JAGTENBERG** ••• LEESPROFESSOREN

3 t/m 19 juni Spannende Boeken Weken, cpnb.nl ••• 7 t/m 11 juni Poetry International Festival Rotterdam, poetryinternational.org ••• 9 juni Uitreiking Cees Buddingh'- prijs 2016 voor nieuwe Nederlandstalige poëzie, poetryinternational.org ••• 12 juni Uitreiking Prijs van de Nederlandse Kinderjury tijdens de Kinderboekenparade, kinderjury.nl ••• 12 juni Kinderboekenparade, kinderboekenmuseum.nl ••• 12 juni Juni Gedicht Poëziefestival Westergasfabriek ••• 22 juni Uitreiking Zilveren Griffels, Penselen en Paletten, cpnb.nl ••• 26 juni Finale Write Now!, writenow.nu ••• 9 juli t/m 4 september Zomertekenschool in Kinderboekenmuseum, kinderboekenmuseum.nl ••• 7 augustus Deventer Boekenmarkt, deventerboekenmarkt.nl ••• 3 t/m 4 september Manuscripta, cpnb.nl ••• 7 t/m 12 september Week van de Alfabetisering, lezenenschrijven.nl ••• 8 september Wereldalfabetiseringsdag, lezenenschrijven.nl ••• 13 september Roald Dahl-dag, uitgeverijdefontein.nl ••• 17 september Nacht van de Poëzie, nachtvandepoëzie.nl ••• 16 september Uitreiking Dioraphte Literatour Prijs, literatour.nu ••• 19 t/m 25 september Literatour, Boekenweek voor Jongeren, literatour.nl ••• 21 september Bekendmaking Gouden Penseel en Gulden Palet, cpnb.nl ••• 24 t/m 25 september Geen Daden Maar Woorden Festival, gdmw.nl ••• Eind september Bekendmaking winnaar Thea Beckmanprijs, archeon.nl

Nieuw verschenen

Maar als je erover nadenkt... Een jaar literatuuronderwijs in de groepen 7 en 8 van de basisschool

Gertrud Cornelissen

Een goed gesprek doet wonderen, ook in het lees- en literatuuronderwijs. In *Maar als je erover nadenkt...* doet Gertrud Cornelissen verslag van haar promotieonderzoek naar het effect van gesprekken over boeken op de ontwikkeling van literaire competentie. Gedurende een jaar namen leerlingen uit verschillende groepen 7 en 8 van de basisschool deel aan een speciaal ontwikkeld literatuurprogramma; zij lazen verschillende boeken, noteerden thuis op post-its hun eerste gedachten, schreven recensies en dagboekfragmenten en gingen met leesgroepen over de boeken in gesprek. *Maar als je erover nadenkt...* biedt nieuwe inzichten in de literaire competentie van kinderen en hoe deze zich ontwikkelt in interactie met en over literatuur. Daarnaast draagt deze publicatie praktische handvatten aan voor het voeren van literaire gesprekken in de klas.

Maar als je erover nadenkt..., ISBN 978-94-6301-054-2, € 29,95. Stichting Lezen-reeks 27, te bestellen via eburon.nl

Lees- en literatuuronderwijs in havo/vwo

Oberon

Het lees- en literatuuronderwijs op middelbare scholen is voortdurend in beweging. In de afgelopen twintig jaar werden verplichte leeslijsten korter, werd het leesdossier ingevoerd en weer afgeschaft, werden de referentieniveaus geïntroduceerd en kwam er meer aandacht voor individuele verschillen in de leesontwikkeling – om maar een paar zaken te noemen. De hoogste tijd dus om de huidige situatie onder de loep te nemen. Hoe ziet het lees- en literatuuronderwijs voor havo/vwo er anno 2016 uit? Hoe vrij zijn leerlingen tegenwoordig om hun eigen leeslijst samen te stellen? En hoe ziet het beleid rond lees- en literatuuronderwijs er op de meeste scholen uit? Dit rapport is een *must-read* voor iedereen die op de hoogte wil zijn van de actuele stand van zaken.

Lees- en literatuuronderwijs in havo/vwo, te downloaden via lezen.nl/publicaties/lezen-onderzocht

Redactioneel

Eind maart werd het tweejaarlijkse tijdsbestedingsonderzoek *Media:Tijd* gepresenteerd. Het brengt in beeld wat Nederlanders doen in de 1440 minuten die een dag telt. Een hele klus, al was het alleen maar omdat we vaak meer dingen tege-

lijk doen, reizen en lezen bijvoorbeeld. Maar het resultaat is ernaar: een actueel overzicht vol informatie over mediagebruik. Wat lezen betreft was de boodschap in algemene zin geruststellend. De gemiddelde leestijd is met zo'n drie kwartier per dag de afgelopen jaren gelijk gebleven. Maar zoals wel vaker schuilt de duivel in de details. Onder dertien- tot negentien-jarigen is de gemiddelde leestijd wel gedaald, flink zelfs. Lazen zij in 2013 nog 26 minuten per dag, in 2015 waren dat nog maar twaalf minuten. En dat komt omdat een groeiende groep jongeren vrijwel niet meer leest in de vrije tijd. Tijd om de alarmbel te luiden, zult u denken. Lezen is een essentiële vaardigheid en een niet te onderschatten basis voor kennis en groei. Zeker, maar het goede nieuws is dat het alarmerende signaal al jaren geleden is opgepikt. Als jongeren thuis minder tijd voor lezen vinden, moeten we ervoor zorgen dat er op school wél tijd voor is. En dat gebeurt ook. Er is in de kinderopvang en het in het onderwijs – mede door leesbevorderingsprogramma's als BoekStart in de Kinderopvang en de Bibliotheek op school – steeds meer ruimte en aandacht voor voorlezen en vrij lezen. En met resultaat: meer motivatie om te lezen, groeiende leesvaardigheid, meer leesplezier. Wij gaan verder onderzoeken waarom jonge lezers afhaken. Voor u als leesbevorderaar geldt een dure plicht: leesmotivatie moet gevoed worden, gevoed door mooie, aansprekende en overrompelende teksten, door bevlogen docenten en professionals of door ontmoetingen met auteurs op school (straks in september tijdens de Literatour bijvoorbeeld). Duik daarom op een vrij ogenblik ook zelf in een boek, het brengt je veel. En help kinderen en jongeren dat te ontdekken. Lees, lees voor, laat lezen!

Gerlien van Dalen,

Directeur Stichting Lezen

Legenda

	12–15 jaar
	0–6 jaar
	6–12 jaar
	15–18 jaar
	algemeen

De projecten die recentelijk mogelijk zijn gemaakt met inhoudelijke en/of financiële steun van Stichting Lezen, zijn met aangegeven.

Rectificatie | In *Lezen* nummer 1, 2016 werd op p. 7 Lemniscaat foutief vermeld als uitgever van *Grote gedachten* van Janny van der Molen. Het boek is uitgegeven door Ploegsma.

Lezen. Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie is een uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen *Lezen* gratis door zich aan te melden via lezen.nl

Redactieadres: Stichting Lezen, Nieuwe Prinsengracht 89, 1018 VR Amsterdam. T 020-6230566 | E-mail redactie: redactie@lezen.nl

Voor vragen over gratis toezending en adreswijzigingen: info@lezen.nl | Hoofdredacteur: Gerlien van Dalen | Eindredactie: Annemarie Terhell / Eva Gerrits

Redactie: Joukje Akveld, Daan Beeke, Eva Gerrits, Annemarie Terhell, Desirée van der Zander

Medewerkers aan dit nummer: Ton Koene, Jørgen Koopmanschap, Pjotr van Lenteren, Mirjam Noorduijn, Eline Rottier, Nina Schouten, Elsbeth Tijssen, Anne Vegter

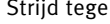
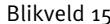
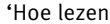
Vormgeving: Ramona Dales, Lijn 1, Haarlem | Uitgever: Stichting Lezen

Druk: Zalsman BV | Coverbeeld: © Yvonne Jagtenberg

© juni 2016 Stichting Lezen. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698. De inhoud van *Lezen* is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

INHOUD

- 4 Het belangrijkste boek aller tijden
Verkiezing Belangrijkste Boek
- 7 Eilandliefde
Lezen en verder lezen
- 8 'Het nieuwe lievelingsdier: de okapi'
Winnaar Woutertje Pieterse Prijs
- 10 Blickveld 0–6
- 12 De bibliotheek spint haar web
Ouderbetrokkenheid bij voorlezen
- 14 Blickveld 6–12
- 16 Strijd tegen de zomerdip
Project vakantielezen
- 18 Prikkels
- 20 Lezen tussen twaalf en vijftien
De Gouden Lijst
- 22 Blickveld 12–15
- 24 'Schrijven is mijn grootste dwangneurose'
Interview debutante Lize Spit
- 26 Blickveld 15–18
- 28 'Niks aanvaarden! Leven wil ik! Leven én schrijven'
Portret Karel Eykman
- 30 Vormgeven aan iets wat je niet begrijpt
Hannah Hoekstra over lezen
- 32 'Ik ben een vormenmens'
Een kijkje in het atelier van Yvonne Jagtenberg
- 34 'Aandacht voor groepen waar lezen niet vanzelfsprekend is'
Bijzonder hoogleraar Leesgedrag Roel van Steensel
- 35 'Hoe lezen kinderen in de digitale wereld?'
Bijzonder hoogleraar Lezen en digitale media Eliane Segers
- 36 Stoel
Anne Vegter analyseert een gedicht

 facebook.com/stichtinglezen

 @stichtinglezen

Het belangrijkste

VERKIEZING – In het kader van 2016 Jaar van het Boek ging op 22 april de Verkiezing van het Belangrijkste Boek van start. Experts van de Koninklijke Bibliotheek, Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam en van de Stichting CPNB stelden een groslijst samen van vijfhonderd belangrijkste Nederlandse werken. Daaruit werd een inspiratie-Tip100 samengesteld, onder aanvoering van tien curatoren die ieder tien titels op de lijst vertegenwoordigen. Een interview met drie van hen.

DOOR EVA GERRITS

FOTO MILETTE RAATS

José van Dijck, curator van de categorie Wetenschap en taal

‘We verkiezen graag van alles tot het beste van het jaar. We willen de top 2000 van muziek, de top 100 van beste boeken, de beroemdste Nederlanders aller tijden. We zijn steeds meer een lijstjesmaatschappij geworden, canonvorming speelt daarin een belangrijke rol. Dat heeft ook iets feestelijks, je viert je culturele eigenheid. Collectieve herinnering maak je door canons te vormen. Een loffelijk streven, zolang maar niemand denkt dat een canon voor altijd vaststaat.’

Van Dijck over haar Tiplijst: ‘Op het gebied van wetenschap, natuur en taal stonden er op de groslijst voornamelijk historische boeken en een paar “oerboeken” waar je niet omheen kunt, zoals de Winkler Prins, het woordenboek en het *Groene boekje*. Drie moderne werken, *De aap in ons* van Frans de Waal, *De emoties* van Nico Frijda en *Opperland!* van Battus, stonden er ook tussen, die heb ik op de Tiplijst gezet. Boeken geschreven door vrouwen ontbraken, dat vond ik een gemis. Ik heb zelf nog vijf vrouwelijke wetenschappers toegevoegd die in de laatste tien jaar prachtige boeken hebben geschreven. Ik doe het dus met een lijst van vijftien titels in plaats van tien.’

Lezen stimuleren

‘Zo schreef Eveline Crone *Het puberende brein*, een uitstekend en bekend boek over waarom pubers van die onmogelijke dingen doen. Crone onderzoekt de ontwikkeling van hersengebieden die worden aangestuurd door hormonen tijdens de puberteit. *Schermgaande jeugd* van Patti Valkenburg gaat over jeugd en media en beantwoordt vragen als: kunnen kinderen echt multimedia-taken zoals wij denken dat ze dat kunnen? Is het verslavend om zo lang achter zo’n scherm te zitten? Maken games pubers dom of helpen ze juist bij het leren? Ineke Sluiter, hoogleraar Griekse literatuur en cultuur, heeft een prachtig boek geschreven over Socrates, een van de alfawetenschappers waar Nederland heel trots op is. *Een zeepaardje in je hoofd* van Marianne Joëls gaat over de ontwikkeling van de hersenen van de conceptie tot de dood en Iris Sommer schreef in *Haperende hersenen* over hersenaandoeningen.

Dit zijn het soort wetenschappelijke publieksboeken die jongeren aanzetten tot lezen. Vesalius en Christiaan Huygens schreven razend interessante werken van onschatbare waarde voor de wetenschap, maar ik zou er niet mee beginnen als ik jong was. Het zijn werken uit een andere tijd waar je meer context voor nodig hebt. Je moet ook kijken naar boeken waarmee je het lezen stimuleert.’

Drievoudige aantal

‘Over smaak valt te twisten en dat is natuurlijk wat we moeten doen. Het gaat niet om de uitkomst, maar om het proces. Zolang je daarover in debat bent, blijft het dynamisch, iets waarover je je kunt opwinden en dat is goed. Ik hoop dat veel stemmers met eigen tips komen, vooral ook op het gebied van wetenschap en taal. Daar kan nog veel worden aangevuld, het liefst had ik er het drievoudige aantal op gezet. Hoe meer diversiteit er in zo’n lijst zit, hoe beter. En als er hierdoor meer aandacht komt voor lezen als belangrijke educatieve bezigheid, is wat mij betreft het belangrijkste doel bereikt.’

Website

Op belangrijksteboek.nl is de inspiratie-Tip100 te vinden met boeken die een grote maatschappelijke impact hebben gehad en een belangrijke rol hebben gespeeld bij het vormen van de Nederlandse cultuur en identiteit.

Wie wil kan zelf titels toevoegen en er kan op meerdere titels worden gestemd. De Verkiezing eindigt op 22 september. Dan wordt bekendgemaakt welk boek Nederland heeft verkozen tot Belangrijkste Boek. belangrijksteboek.nl

boek aller tijden

Tom Lanoye, curator van Literatuur na de Tweede Wereldoorlog, heeft bewust geen enkele Vlaamse schrijver op de Tiplijst gezet

‘Vlaamse schrijvers worden in Nederland al decennialang gefêteerd en professioneel begeleid, terwijl Vlaanderen veelvuldig afhaakt. Aan deze Verkiezing doen de Vlaamse zusterorganisaties van de CPNB alweer niet mee. Vaak omdat ze te weinig geld krijgen, maar ik ben het beu daar begrip voor op te brengen – en zo de toestand mee in stand te houden. Ons taalgebied is al zo klein, dit soort acties moet gemeenschappelijk worden gedragen. Uiteraard hoort *Het verdriet van België* van Hugo Claus wél op de Tiplijst; *De Kapellekensbaan* van Louis Paul Boon; de eerste twee delen van *Gangreen* van Jef Geeraerts. Ik hoop dat door het ontbreken van alle Vlaamse auteurs het thuisfront flink in zijn wiek zal schieten. Vooral hoop ik dat Vlaanderen het komende jaar een Nederlander uitnodigt, Adriaan van Dis bijvoorbeeld, om de tien beste Vlaamse boeken uit te kiezen zodat we alsnog als één taalgebied discussiëren, over de beide lijsten: wat zijn de tien beste na-oorlogse boeken?’

9/11

‘Dat raakt aan een ander punt: wat is na-oorlogs? De Tweede Wereldoorlog als ijkpunt nemen neigt elk jaar meer naar nostalgie. Deze Tiplijst had er twintig jaar geleden hetzelfde uit kunnen zien, terwijl de wereld drastisch is veranderd. In mijn optiek vormden de Eerste en Tweede Wereldoorlog samen met de Koude Oorlog één groot conflict. Een soort Honderdjarige oorlog – die tot het verleden behoort.

We doen er beter aan te onderzoeken: wat is de huidige oorlog? We zijn er allang bij betrokken. Wat was de symbolische scharnierdatum? De val van de Muur of de val van Srebrenica zou een geschikt ijkpunt kunnen zijn. Of beter nog: 9/11, de aanslagen op de Twin Towers, door de impact die dat had en de morbide beeldingskracht die het activeert, je ziet direct beelden voor je. De oorlog in Irak kwam eruit voort, de ene na de andere staat in het Midden Oosten is erdoor gedestabiliseerd, vluchtelingenstromen zijn erdoor op gang gekomen.

We leven in een andere realiteit, in een veel meer geglobaliseerde wereld dan die uit de verzuilde tijd waarop de groslijst voor deze Verkiezing nog is gebaseerd.

De Avonden, *De donkere kamer van Damokles*, *Onder professoren*, *Het Stenen Bruidsbet*, ook *Het Verdriet van België* – belangwekkende prestaties, maar ze spelen zich af in een afgelopen tijdvak. Nu gaan de discussies over Schengen, over godsdienst, armoede, migratie en multinationalaal ondernemen, over de vraag of de grenzen dicht te krijgen zijn in tijden van internet. Er zijn online gemeenschappen ontstaan die meer contact met elkaar onderhouden dan met hun bureu.’

Literatuur, kunst

‘Zo’n ijkpunt zou leiden tot een lijst met heel andere boeken, van jongere auteurs: *Dit zijn de namen* van Tommy Wieringa, *Dertig dagen* van Annelies Verbeke, *Problemski Hotel* van Dimitri Verhulst, *Tirza* van Arnon Grunberg, *La Superba* van Ilja Leonard Pfeijffer. Ook *Tongkat* van Peter Verhelst en mijn eigen *Gelukkige slaven*. Boeken die de tijdgeest vatten op een manier waarop geen historicus, journalist, socioloog of politicus dat kan of durft. Ze vertellen een hedendaags verhaal dat je emotioneel en rationeel raakt. Ze appelleren aan de complexiteit van de werkelijkheid en het verhaal van de enkeling daarin. Dat is wat mij betreft literatuur, dat is kunst. En dat vereist om de zoveel jaar de durf om nieuwe ijkpunten te kiezen.’

FOTO ANMALEEN LOUWES

FOTO MERLIJN DOOMERNIK

FOTO ANNEMIEK VAN DER TOGT

FOTO REIN VAN KOPPENHAGEN

FOTO KOOS BREUKEL

Curatoren en categorieën

Adriaan van Dis, schrijver

Curator Literatuur voor WOII

Tom Lanoye, schrijver

Curator Literatuur na WOII

Frank Evenblij, tv-presentator

Curator Dagelijks leven, gezondheid
en sport & spel

Annemiek Schrijver, tv-presentatrice

Curator Geloof, levensbeschouwing
en filosofie

Floortje Dessing, tv-presentatrice

Curator Geografie en reizen

Stijn Huijts, directeur Bonnefantenmuseum

Curator Kunst en cultuur

José van Dijk, president KNAW

Curator Wetenschap en taal

Jan Paul Schutten, kinderboekenschrijver

Curator Kinderboeken

Ellen Deckwitz, dichter

Curator Poëzie

Martine Gosselink, hoofd Geschiedenis,
Rijksmuseum

Curator Geschiedenis

FOTO MICHAEL KOOREN

Jan Paul Schutten signeert tijdens het International Literature Festival Utrecht (ILFU) 2016

Voor Jan Paul Schutten, curator van de categorie kinderboeken, was het kiezen van de belangrijkste boeken niet moeilijk

‘Voor mijn categorie op de Tiplijst vond ik het niet nodig andere titels aan te dragen dan die al op de groslijst stonden, mijn keuzes stonden er al tussen. Ik heb er geen moderne titels op gezet omdat hun belang nog niet is bewezen. Maar ik hoop dat de kiezers er genuanceerder over denken en er vooral moderne boeken aan toevoegen.’ Wat dat betreft ziet ook Schutten de Tiplijst als een instrument om discussie op gang te brengen. ‘Ik adviseer niemand om Hieronymus van Alphen te gaan lezen, maar die staat erop omdat het zo’n belangrijk boek is. Hoe meer er over boeken wordt gepraat, hoe meer het inspireert.’

De bruinen en de grijzen

Zijn persoonlijke favoriet staat overigens niet op de Tiplijst: ‘*Man en muis* van Paul Biegel is ontzettend goed en tijdloos. Het is tien jaar geleden geschreven en nog actueel. Honderd, tweehonderd jaar geleden zou het ook actueel zijn geweest. Het gaat over vluchtelingen, in het boek zijn dat de bruinen, de veldmuizen. De grijzen zijn de huismuizen. En er is één witte laboratoriummuis die hoogbegaafd is en weet hoe hij via internet kaas kan bestellen. Een geweldige metafoor die niet eens zo moralistisch is. Biegel geeft vooral het probleem weer. Het is geen bestseller geworden, ik hoor er nooit iets over, hoe briljant het ook is, dus je kunt dan niet zeggen: het is een belangrijk boek.’

Belangrijkste boek

Wat is ‘belangrijk’? Schutten: ‘Het moet iets teweeg hebben gebracht. Het is niet makkelijk om aan het criterium “belangrijk” te voldoen, maar dat maakte de keuze wel eenvoudiger. Als het criterium “beste” was geweest, had ik niet zo snel ja gezegd. Dan zou ik mensen tekortdoen en werd het veel persoonlijker. En was het een totaal andere lijst geworden. Het belangrijkste boek, volgens mij? Dat is zonder twijfel *Het Achterhuis* van Anne Frank.

Wat er van deze Verkiezing beklijft na 2016 is moeilijk te zeggen. Ik denk dat we volgend jaar gewoon iets nieuws moeten bedenken. Het Jaar van het Verhaal bijvoorbeeld, waarin iedereen verhalen gaat vertellen en mensen zelf ook verhalen mogen schrijven of voordragen. Uiteindelijk draait alles om verhalen. Er is niemand op aarde die niet van verhalen houdt. Dat is ook de kracht van boeken.’ ●●●

Verliefd op ons

Ook Annabel Pitcher beschrijft in *Onder de ketchupwolken* (Moon, 13+) een complexe driehoeksverhouding. Maar met druilerig Engeland als decor mist het boek de zonnigheid van *Eilanddagen* en de uitkomst is een stuk grimmiger.

DRIEHOEKSLEEFDE – Een paar maanden per jaar verplaatst Gideon Samson zijn schrijftafel naar Kreta. Daar ontstond *Eilanddagen*, over de ondraaglijke lichtheid van de vriendschap tussen twee jongens en één meisje.

DOOR JOUKJE AKVELD

Grappig en stoer en mooi is Puck, en: ‘ze kan je laten voelen dat je dat zelf ook allemaal bent – ook al is dat niet eens per se echt waar.’ Jacob leert haar kennen tijdens een zomer bij zijn vader op een Grieks eiland. Als een omgekeerde metselaar breekt Puck het muurtje af dat Jacob om zichzelf heeft opgetrokken en trekt hem het leven in. Maar eerst ontmoet Jacob nog Michális, of ‘Miech’ zoals hij al snel zegt, zijn nieuwe beste vriend op het eiland, met z’n aanstekelijke vrolijkheid. Tobberige Jacob wordt er vanzelf ook een stuk zorgelozer van. Puck is Miechs vakantie-liefde van het jaar ervoor. Als zij verschijnt, vreest Jacob dat de twee voortaan wel genoeg zullen hebben aan elkaar. Maar tot zijn blijdschap wordt hij meegenomen op hun dwaaltochten over het eiland. ‘Zwemmen, fietsen, klimmen, wandelen, ezel rijden en heel veel lachen, vooral lachen, de hele tijd maar lachen. (...) Het zijn droomdagen met z’n drieën.’

Eilanddagen ademt lang een lichtheid die je niet direct met Samsons eerdere werk associeert. Ging *Zwarte zwaan* nog over een berekenend rotkind, Jacobs nieuwe vrienden zijn pure, bijna volmaakte kinderen. Maar zo zonnig en zorgeloos als *Eilanddagen* begint, zo kan het niet blijven. De grootmoedigheid waarmee de verliefde Miech en Puck Jacob op sleeptouw nemen brengt de drie in een schemergebied waarin Jacob ook bij hun ontluikende liefdesspel betrokken raakt. Vanaf dan wankelt het driemanschap. Net als Rifka in het laatste deel van *Zwarte zwaan* vertelt Jacob zijn verhaal in de ongebruikelijke jij-vorm. Afstandelijk, lijkt het, maar met zijn zintuiglijke, directe stijl zit Samson de kinderen op de huid. Hun prille erotiek zindert tussen de regels. *Eilanddagen* is een geraffineerd verhaal over een driehoeksverhouding tussen bijna-pubers, geschreven in bedrieglijk lichte zinnestjes. ‘Het klinkt vast gek,’ zegt Puck. ‘Maar weet je wat het is? Ik ben geloof ik vooral verliefd op ons.’ ●●●

Eilanddagen, Gideon Samson. Leopold, € 14,99 (11+)

Ook een eiland, ook een vakantie, ook een intense vriendschap tussen twee kinderen. In *Mijn bijzondere rare week met Tess* (Querido, 10+) laat Anna Woltz haar personages tijdens de meivakantie op Texel in een achtbaan van avonturen belanden.

Voor *De duik* (Lemniscaat, 10+) vond Sjoed Kuyper inspiratie op Curaçao. In emails aan zijn kinderen ordende hij zijn gedachten: met liedjes, een monoloog, een krantenbericht. Zo ontstond de vorm: ‘een liefdesbrief in 25 genres aan het eiland Curaçao,’ schreef journalist Marjon Kok.

Bibi Dumon Tak verbleef in 2009 op Korfoe en bezocht er de ezelopvang. Het resultaat: *Mikis de ezeljongen* (Querido, 8+), een verhaal over twee kinderen en hun bijzondere band met een ezel dat op iedere bladzijde de sfeer van een Grieks eiland ademt.

‘Het nieuwe lievelingsdier: de okapi’

WINNAARS – Zeven jaar lang leefden Edward van de Vendel en Martijn van der Linden samen met de okapi. Een bijzondere driehoeksrelatie, die uiteindelijk leidde tot de Woutertje Pieterse Prijs 2016. ‘We willen niet alleen de okapi laten zien, maar vooral: hóé je haar kunt zien.’

DOOR PJOTR VAN LENTEREN

Een van jullie twee moet toch de échte fan zijn.

Martijn: ‘Eigenlijk een raar idee, na al die jaren, maar dat is Edward. Die houdt al sinds zijn kindertijd van de okapi.’

Edward: ‘Als jongen spaarde ik foto’s van Afrikaanse dieren bij de benzinepomp. De okapi fascineerde me: zo kort geleden ontdekt, zo schuw, zo verkeerd begrepen. En het is zo’n prachtig woord.’

Martijn: ‘Ik was er toen nog niet bij, maar het idee is toch ontstaan tijdens de oprichtingsvergadering van de Actiegroep voor Leukere Spreekbeurten?’

Edward: ‘Het zou een klein boekje worden, in een serie van Querido. Het is anders gelopen, de serie kwam er niet en het boek werd dikker en dikker.’

Was het moeilijk voor de schrijver om de illustrator net zo enthousiast te krijgen?

Martijn: ‘Nee hoor. Maar het was wel lastig om de okapi onder de knie te krijgen. Net als bij paarden luisteren de verhoudingen heel nauw. Ik heb van alles moeten proberen.’

Edward: ‘Het ideale dier om al jouw verschillende stijlen op los te laten.’

Eigenlijk is het andersom hè? Want Martijn tekent al van jongs af aan dieren.

Edward had daar als schrijver tot een paar jaar geleden weinig mee.

Edward: ‘Tijdens lezingen en schoolbezoeken vroeg ik me al een tijd af: wat is die hartstocht van kinderen toch voor dieren? Ik wilde beter begrijpen wat kinderen beweegt. Ik heb daar veel over nagedacht en heb me gerealiseerd dat het magische van lezen voor kinderen niet in de eerste plaats in de taal zit, maar in het verhaal en de personages. Dieren hebben dat magische: hoe meer ik over de okapi te weten kwam, hoe hartstochtlijker ik zelf werd.’

Ondertussen gaat Stem op de okapi toch ook over kunst?

Martijn: ‘Zeker. Ik ga niet iets maken wat me niet zelf bezighoudt. Ik heb gewoon het geluk dat ik van iets houd waar kinderen ook van houden. Verder ben ik nogal compromisloos en dat moet ook als je iets goeds wilt maken. Ik laat ze niet alleen de okapi zien, maar ook hóé je haar kunt zien. Want dat vind ik interessant. We hebben er zelfs andere illustratoren bijgehaald, wat vrij ongebruikelijk is. Er is zelfs een heel hoofdstuk met alleen maar verschillende manieren om de okapi af te beelden.’

Edward: ‘En ik wilde zelf ook in allerlei verschillende stijlen schrijven: fictie en non-fictie door elkaar, serieus en niet-serieus door elkaar. Dus ja, het gaat toch weer over kunst. Maar het is ons, hoop ik, wel gelukt om een manier te vinden om het artistieke niet op de voorgrond te laten staan.’

Hebben jullie nu ooit iets teruggekregen van die stugge okapi?

Edward: ‘Eén keer. Het mooiste moment van al die jaren was toen we in het oude okapi-huis zaten te vergaderen over het boek, aan een klein tafeltje. Buiten regende het, er was niemand in de dieren tuin, we zaten heel zachtjes te praten. Op een gegeven moment keken we op en stonden ze om ons heen, aan de andere kant van de hekken. Toen was het net alsof we mét ze zaten te vergaderen over hún boek.’ ●●●

Schrijver Edward van de Vendel en tekenaar Martijn van der Linden zijn grote okapi-fans. In dit boek vertellen ze je alles over dit lieve, schuwe dier.

Over de zonnestrepes op zijn billen, bijvoorbeeld.

Over Oni, het baby-okapietje.

Over okapi-verzorger Rob.

Over een raadselachtig okapi-geluid.

Over het Okapi Museum.

Een boek vol met informatie, met verhalen, met interviews, met tekeningen, met schilderijen, met gedichten, met alles dus, over de okapi. Een boek zoals je nog nooit hebt gezien.

Maar áls je het hebt gezien, is de okapi je nieuwe lievelingsdier.

Stem op de okapi, Edward van de Vendel en Martijn van der Linden (ill.).

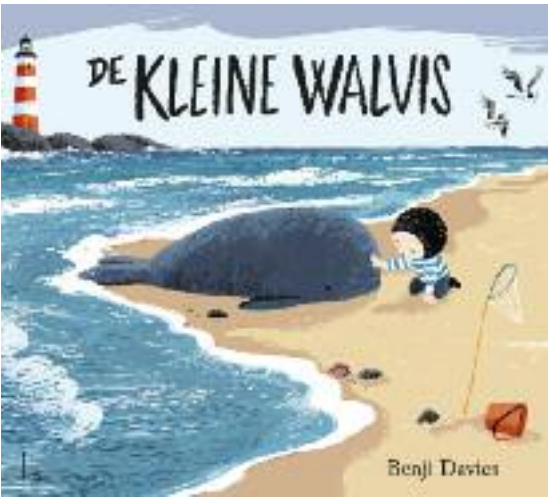
Querido, € 14,99 (9+)

Nominaties

De overige genomineerden voor de Woutertje Pieterse Prijs 2016 waren:

- *Bosch. Het vreemde verhaal van Jeroen, zijn pet, zijn rugzak en de bal...*, Thé Tjong-Khing
- *De Hemel*, Bart Moeyaert en Gerda Dendooven
- *Een aap op de wc*, Joukje Akveld
- *Rond vierkant vierkant rond*, Ted van Lieshout
- *Tijs en de eenhoorn*, Imme Dros en Harrie Geelen

De jury beoordeelde jeugdboeken die tussen 1 januari en 31 december 2015 werden uitgegeven. De prijsuitreiking zou op 9 april plaatsvinden, maar is uitgesteld naar 16 mei vanwege het overlijden van juryvoorzitter Wim Brands.

Prentenboeken top-10 Nationale Voorleesdagen

De kleine walvis van de Engelse Benji Davies (Luitingh-Sijthoff) is verkozen tot Prentenboek van het Jaar 2017. Het vertelt het verhaal van Boy die met zijn vader en zes katten in een vissershuisje woont en na een stormachtige nacht een jonge walvis op het strand vindt. Samen met negen andere prentenboeken vormt het de Prentenboek Top Tien die centraal staat tijdens De Nationale Voorleesdagen (25 januari t/m 4 februari 2017). Van *De kleine walvis* verschijnt t.z.t. een speciale mini-editie met gratis app. De andere boeken uit de Top Tien zijn: *Berre is bijna jarig* van Annemie Berebrouckx, *Buurman Brombeer* van Ciara Flood, *Hé, wie zit er op de wc?* van Harmen van Straaten, *Het boek zonder tekeningen* van B.J. Novak, *Klein Geitje kan alles* van Yvonne Jagtenberg, *Kleine blauwe truck* van Alice Schertle en Jill McElmurry, *Kom uit die kraan!!* van Tjibbe Veldkamp en Alice Hoogstad, *Lente, zomer, herfst, winter* van Britta Teckentrup en *Van wie is die hoed?* van Jolkje Akveld en Thé Tjong-Khing. [JA] nationalevoorleesdagen.nl

Leespluimen

Een boek zo hoog als een kraan, voor een prentenboek met de titel *Kom uit die kraan!!* (Lemniscaat, 4+) precies het goede formaat, schreef de jury van de Kiddo-Leespluim van de maand. De bekroning is voor ‘kwalitatief goede en veelzijdig bruikbare boeken voor jonge kinderen’. In maart ging de prijs naar Tjibbe Veldkamp en Alice Hoogstad voor hun prentenboek dat zich afspeelt op een bouwplaats. Daar neemt een kleine jongen het op tegen twee grote pubers (en een stel boeven bovendien). Spannend omslag, heldere taal, tekeningen die subtiel het verhaal achter het verhaal vertellen – geweldig boek, concludeerde de jury.

De Leespluim van april was voor *Bas & Daan graven een gat* (Hoogland & Van Klaveren, 4+) van Mac Barnett en Jon Klassen. Twee jongens en hun hond graven een gat op zoek naar iets bijzonders. De jury: ‘Een fascinerend verhaal waarbij de lezer bijna letterlijk de grond ingetrokken wordt. (...) Een mooi samenspel van tekst en illustraties.’ Aardig detail: in de oorspronkelijke Engelse uitgave heetten de jongens Sam en Dave naar een Amerikaans soul-duo. Nu heten ze Bas en Daan naar de zonen van een Nederlands uitgeversduo. [JA]

leespluim.nl

Andersenprijs voor Rotraut Susanne Berner

Het is niet de grootste kinderboekenprijs ter wereld (dat is de Astrid Lindgren Memorial Award, zie p. 22), maar wel de meest prestigieuze. De Hans Christian Andersenprijs die elke twee jaar wordt uitgereikt – er is er één voor schrijvers en één voor illustratoren – wordt ook wel de kleine Nobelprijs genoemd. In Nederland werd de prijs alleen gewonnen door Annie M.G. Schmidt (1988) en Max Velthuis (2004). Dit jaar werden de Chinese auteur Cao Wenxuan en de Duitse tekenares Rotraut Susanne Berner bekroond. ‘Cao schrijft prachtig over de complexe levens van kinderen die voor grote uitdagingen worden gesteld,’ schreef de jury. ‘Zijn boeken erkennen dat het leven vaak tragisch is en dat kinderen lijden.’ Cao werd niet eerder in het Nederlands vertaald, maar in september verschijnt bij Lannoo een eerste boek: *De veer*. De Duitse Berner is in Nederland wel een bekende. Haar werk werd onderscheiden met verschillende Penselen en in 2000 maakte ze het Prentenboek voor de Kinderboekenweek, *Dag hoed!*. ‘Berners werk is altijd herkenbaar als het hare,’ aldus de jury. ‘Ze durft risico’s te nemen (...) haar boeken kunnen hilarisch grappig en ontroerend tegelijk zijn.’ [JA]

Toon Tellegen verappt

In het jaar dat Toon Tellegen 75 wordt verschijnt de eerste app bij zijn werk, geproduceerd door studio YipYip in Rotterdam. *Een verre reis* is gebaseerd op een verhaal uit de dierenbundel *Iedereen was er* (2009). Daarin moeten de eekhoorn en de olifant afscheid van elkaar nemen omdat olifant naar de woestijn vertrekt. Het verhaal wordt geïllustreerd door Gwen Stok, art director Paul Bierhaus zorgt voor de interactieve vertaling en Rikke Korswagen en Elma Plaisier van de band Half Way Station maken de soundtrack. 'Het werk van Tellegen staat bekend om de filosofische gedachten, de verfijnde humor en het uitmuntende taalgevoel: al deze elementen zijn terug te vinden in de app,' beloven de makers. 'Zowel volwassenen als kinderen zullen de grafische interpretaties, het ontroerende verhaal en het kleurrijke sound design waarderen.' De app, geschikt voor ios en Android, wordt deze zomer gelanceerd en zal verkrijgbaar zijn in de App Store en via Google Play. Later zal ook een Engelse versie verschijnen, *A Distant Journey*. [JA]

yipyip.nl

Duotalent

De Nederlandse prentenboekenwereld zit vol echtparen: Ingrid en Dieter Schubert, Imme Dros en Harrie Geelen, Koos Meinderts en Annette Fienieg, Maranke Rinck en Martijn van der Linden. Die laatste twee verrassen sinds hun prentenboekendebut *Het prinsenkind* (2004) met steeds een andere stijl. Was hun eerste samenwerking een schilderachtig sprookje, het tegen een inktzwarte achtergrond getekende *Ik voel een voet!* (2008) was gebaseerd op een oud volksverhaal, terwijl het vorig jaar verschenen *Memorykonijn* teruggreep op het beroemde spelletje. Deze zomer verschijnen er twee nieuwe boeken van het duotalent. *Constant – spelen in Nieuw Babylon* is een kunstprentenboek in de reeks van uitgeverij Leopold en het Gemeentemuseum in Den Haag bij een tentoonstelling over Constant. *Tangramkat* kan worden gezien als 'vervolg' op speelprentenboek *Memorykonijn*. Het boek wordt geleverd met de Chinese puzzel tangram en is boek en spel ineen, waarbij het boek volledig om het spel draait. [JA]

Constant – spelen in Nieuw Babylon, Leopold, € 14,99 (reeds verschenen)

Tangramkat, Lemniscaat, € 16,95 (verschijnt deze maand)

Poëzie

Poëzie een moeilijk genre? Niet in kleur. Grootste hit is nog altijd *Jij bent de liefste* (Hans & Monique Hagen met illustraties van Marit Törnqvist), dat inmiddels toe is aan de 31e druk. Maar er gebeurt meer. In augustus publiceert Querido *Niets liever dan jij* met gedichten van Erik van Os en Elle van Lieshout en tekeningen van Marije Tolman. Poëzie waarin de wereld wordt bekeken door de ogen van een kind, door Tolman subtiel en met humor verbeeld, aldus de uitgever.

Anders van opzet is de *Bij mij op de maan*, een nieuw deel in de Russische Bibliotheek van uitgeverij Van Oorschot. Hier geen tekeningen, maar een ruime keuze uit de Russische kindergedichten vanaf de zeventiende eeuw, schitterend vertaald door Robbert-Jan Henkes. Van Poesjkin, Tsjoekovski, Popov en vele anderen. Ruim 500 bladzijden poëzie om in te bladeren en af en toe iets uit (voor) te lezen. [JA]

Niets liever dan jij, Erik van Os en Elle van Lieshout & Marije Tolman. Querido, € 15,99 (4+)

Bij mij op de maan, vertaald door Robbert-Jan Henkes. Van Oorschot, € 44,99 (AL)

De bibliotheek spint haar web

NIEUWE GENERATIE – Laaggeletterdheid is een landelijk probleem dat de gemoederen binnen het leesonderwijs bezighoudt. Want goed kunnen lezen staat aan de wieg van een goede algemene ontwikkeling. Beter om laaggeletterdheid in de kiem te smoren dus, en daarom ging Bibliotheek Helmond-Peel vorig jaar met het project Ouderbetrokkenheid aan de slag om samen met ouders van baby's, peuters en kleuters zo snel mogelijk boekenworpjes te maken. Op naar een generatie geletterden.

DOOR NINA SCHOUTEN

Het is tien uur 's ochtends. In de Bibliotheek *op school* van openbare basisschool De Stroom in Helmond zitten vijftien ouders tussen de boekenkasten rond een tafel met koffie, thee en koekjes. Zo meteen begint de ouderbijeenkomst over voorlezen, georganiseerd door leesconsulent Bert Golstein van Bibliotheek Helmond-Peel. Buiten schalt het schatergelach van kinderen op het schoolplein. Binnen is het stil. De ouders kennen elkaar nog niet, want hun kinderen gaan naar verschillende peuterspeelzalen en kinderopvangverblijven in de buurt. Dat ze hier bijeen zijn gekomen, is het gevolg van een knap staaltje samenwerking en laat goed zien hoe het project Ouderbetrokkenheid in elkaar steekt. Voor deze bijeenkomst van een uur sloegen zeker vier verschillende instanties de handen ineen: Bibliotheek Helmond-Peel, kinderdagverblijf Okapi, peuterspeelzaal leniemienie en basisschool De Stroom. De opzet is groots, met de bibliotheek als organisatorische spin in het web, maar de uitvoering ervan is klein en persoonlijk. Een kinderleidster, een leerkracht of een leesconsulent nodigt ouders persoonlijk uit, heet hen welkom en enthousiasmeert hen voor kinderboeken.

Tonen in plaats van vertellen

Op een groot scherm laat Golstein de eerste pagina zien van een prentenboek. Het is een gezin aan de ontbijttafel. 'Wat zie je hier?' vraagt hij. Een moeder antwoordt: 'Ochtendchaos, net als bij ons thuis meestal.' Er wordt gegrinnikt. Een aantal pagina's verder is de familie van tafel gegaan en is daar een muizengezin voor in de plaats gekomen. Ze spelen een potje voetbal tussen de ontbijtkruimels. Er verschijnt een bladzijde waarop de muizenfamilie rond een lege kan staat, waarin de voetbal op de bodem ligt. 'Wat is er hier gebeurd?' vraagt Golstein. 'Ze hebben gescoord,' zegt een vader. Er klinkt gelach. 'Precies,' zegt Golstein, 'en nu kunnen ze niet meer bij de bal. Hoe kunnen ze het oplossen denken jullie?' Een van de ouders merkt op dat als ze erin klimmen, ze er ook niet meer uit kunnen. Het effect van Golsteins vragen is opvallend, de eerst nog verlegen groep is nu met zichtbaar plezier druk in overleg en oppert oplossingen. Tot iemand zegt: 'Ze kunnen het pak sap dat op tafel staat in de kan gieten, dan komt de bal bovendrijven.' Er wordt instemmend geknikt waarop

Golstein de volgende pagina laat zien. De muisjes hebben het pak sap leeggegoten in een diep bord en drinken ervan met rietjes. Waarom? Op de laatste bladzijde staan de muisjes boven de kan en plassen hem helemaal vol waarop het balletje naar boven drijft, de muizenfamilie tevreden in haar hol terugkruipt en de kan ‘sap’ op tafel achterlaat. De ouders barsten in lachen uit.

Emotioneel en technisch voorlezen

Wat Golstein hiermee wil laten zien, is dat voorlezen vooral iets leuks en interactiefs zou moeten zijn. ‘Voorlezen... een feestje!’ kopt zijn powerpointpresentatie dan ook, wanneer hij de ouders de feiten over voorlezen voorschotelt waaruit blijkt hoe enorm groot hun invloed is op de taalontwikkeling van hun kinderen. Uit onderzoek is gebleken dat als ouders hun kinderen elke dag een kwartier voorlezen, de kinderen vijf keer meer kans hebben om later een lezer te worden.

Betekent dat nou dat ouders hun spruiten tot vervelens toe met boeken om de oren moeten slaan? Gelukkig niet. Juist niet eigenlijk, want het moet vooral leuk blijven ‘Emotioneel voorlezen, het kind affectie tonen en bevestiging geven tijdens het voorlezen,’ noemt Bert dat. ‘Waar het om gaat is dat thuis de sfeer gezellig en leuk is. Als je dat kunt realiseren, heb je al een hele goede basis om kinderen op een leuke manier voor te lezen.’ Eigenlijk gaat het ook niet alleen om het voorlezen, als wel om het gesprek dat daaruit voortvloeit. Dat is dan ook het tweede handvat dat Golstein de ouders aanreikt: ‘Het interactieve voorlezen, dat is het stellen van open vragen, het leren luisteren naar je kind, het enthousiasmeren, waarbij het gaat om het verhaal, maar zeker ook om het gesprek over het verhaal zelf.’ Kinderen hebben bij het interactief voorlezen een actieve rol, ze doen voorspellingen en ze denken mee over het verhaal. Ook leggen ze verbanden binnen de tekst en met de wereld buiten de tekst. Als ouder geef je je kind hier alle ruimte voor. Het idee hierachter is dat kinderen zo jong mogelijk een brede woordenschat krijgen. Het blijkt namelijk dat kinderen uit praatgrage gezinnen drie keer meer woorden per dag horen, dan kinderen van zwijgzame ouders. Zij hebben dus een flinke voorsprong.

De ouders als partner

‘Het project Ouderbetrokkenheid versterkt de samenwerkingsverbanden die de bibliotheek al eerder met scholen was aangegaan,’ vertelt Toos van den Beuken, coördinatrice van de educatieve afdeling van Bibliotheek Helmond-Peel. ‘In 2012 zijn we al met scholen gaan samenwerken voor het programma de Bibliotheek *op school*.’ Er bestond ook al een link tussen de bibliotheek en peuterspeelzalen via BoekStart, dat ouders van baby’s vanaf drie maanden een koffertje boeken en een gratis jeugdlidmaatschap voor de bibliotheek aanbiedt. ‘Door het project Ouderbetrokkenheid zijn we nog meer contact gaan zoeken met peuterspeelzalen en kinderdagverblijven om zo een doorgaande leeslijn te bestendigen van de peuterspeelzaal tot en met de basisschool.’ Daarbij is de persoonlijke samenwerking tussen ouders en professionals de crux, legt Van den Beuken uit. ‘Professionals weten alles over boeken en hoe kinderen het best voorgelezen kunnen worden, maar ouders kennen hun kind het best en weten wat het leuk en interessant vindt.’

Of dat werkt in de praktijk? De ouders van de bijeenkomst op De Stroom zijn in elk geval enthousiast. Diana, die twee kinderen heeft van vier en twee, wil het zelfs meteen thuis uitproberen. ‘Ik vind het heel interessant. Meestal lees ik een boek uit, laat de tekeningen zien en dat is het dan. Mijn kinderen zijn nog nooit naar de bieb geweest en ik wil aankomend weekend een keer gaan.’ Zoiets schijnbaar kleins als ouders enthousiasmeren voor voorlezen, is waar het om gaat volgens Van den Beuken. ‘Dat is het belangrijkste wat ouders kunnen doen: hun kinderen inspireren met mooie nieuwe boeken. De kern van alles is de interactie tussen de ouder en het kind.’ ●●●

Het project Ouderbetrokkenheid in vve (voor- en vroegschoolse educatie) is ontstaan uit de samenwerking van de Gemeente Helmond, de Bibliotheek Helmond-Peel en Spring-Kinderopvang. Hiervoor werken de bibliotheek, de kinderopvang, actief ouderschap en de school samen om ouders te betrekken bij de leesopvoeding van hun kinderen in de leeftijdscategorie nul tot en met zes jaar, door te investeren in een langdurige vertrouwensrelatie (een partnerschap) met de ouders. Vorig jaar ging in de bibliotheek Helmond-Peel een pilot van het project van start.

FOTO JÖRGEN KOOPMANSCHAP

Vol van Lezen

Twintig jaar geleden ontwikkelde Jos Walta de korte cursus Open Boek waarin leerkrachten worden opgeleid tot leescoördinator. Inmiddels is er het *Open Boek-Handboek Leesbevordering*, zijn er duizenden leerkrachten opgeleid tot leescoördinator en zijn er even zoveel leesplannen geschreven. Om kinderboeken een nog structurelere plek te geven in het onderwijs is er nu een vervolgopleiding: Vol van Lezen. In tien bijeenkomsten wordt vanuit verschillende invalshoeken en vakgebieden de meerwaarde van het werken met jeugdliteratuur getoond. Daarbij gaat het niet alleen om technisch en begrijpend lezen, maar vooral ook om schrijven, verbale kwaliteiten, wereldoriëntatie en kunstzinnige vorming. Gedurende de opleiding wordt gericht gewerkt aan het vergroten van specifieke eigen vaardigheden als voorlezen, vertellen en praten over boeken door effectieve werkvormen en goede vragen. Ook biedt het een stevige verdieping van de eigen kennis van kinderboeken. Alle onderwerpen worden aangereikt vanuit een praktische benadering: aan de hand van gerichte opdrachten verkent de cursist de eigen praktijk. Aanmelden kan via de website. [47] volvanleren.nl

Zomerlezen

- In *Het maanmysterie* van Stuart Gibbs (Van Holkema & Warendorf, 10+) krijgt de kleine ruimtereiziger Dash te maken met de verdwijning van commandant Nina Stack. Een spannend en hilarisch vervolg op *De maanzaak*, dat zich afspeelt op de buitenaardse nederzetting Maanbasis Alfa.
- Bijzonder grappig is *Lucas op weg naar een wereldrecord* van de Britse Molly B. Burnham (Veltman, 8+). De tienjarige Lucas praat in wereldrecords en woont in een tent in de tuin om zijn drukke familie te ontlopen.
- *Yuna's maan* van Hans Hagen en illustrator Martijn van der Linden (Querido, 10+) is een mooi dromerig verhaal over eilandmeisje Yuna, dat haar oma's plaats moet innemen als verhalenverteller. Bij het boek zit een luisterboek, voorgelezen door Hans Hagen, met muziek van Floor Minnaert.
- *Keukenkaat aan de kook* van Marieke van Riel en illustrator Wendy Panders (Loopvis, 9+) is een leesverhaal en receptenboek ineens. Een mooie uitgave met fantasierijke recepten en veel ideeën om op druilerige zomerdagen in de keuken mee aan de slag te gaan. [47]

Kinderboekenparade

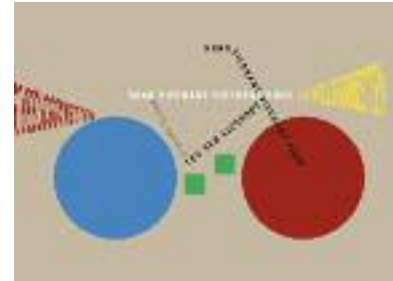
Op zondag 12 juni wordt groots feestgevierd in en om het Kinderboekenmuseum in Den Haag tijdens de vijfde editie van de Kinderboekenparade. Traditiegetrouw maken tientallen schrijvers hun opwachting. Op het programma staan optredens van onder anderen Jozua Douglas, Paul van Loon, Niki Smit, Jacques Vriens en Bette Westera. Verder zijn er literaire acts, kunnen kinderen zich uitleven in een van de workshops, handtekeningen verzamelen van hun favoriete schrijvers en op de foto gaan met Kikker, Dolfje Weerwolfje en Dikkie Dik. Vanwege het Jaar van het Boek 2016 wordt het boek in al zijn verschijningsvormen nog eens extra in de schijnwerpers gezet. Theatremakers en storytellers brengen de mooiste boeken tot leven, in het MediaLab kunnen de nieuwste eBooks en literaire apps worden uitgetest. Hoogtepunt van de dag is de uitreiking van de Prijs van de Nederlandse Kinderjury. De Kinderboekenparade duurt van 11.00 uur tot 17.00 uur en is gratis toegankelijk. Ook voor het Kinderboekenmuseum hoeft die dag geen entree te worden betaald. [47]

kinderboekenmuseum.nl

Poëziemedaille

België heeft sinds twee jaar een eigen prijs voor kinderpoëzie: de Gouden Poëziemedaille. Dit jaar beoordeelde een vakjury onder leiding van hoogleraar Jan Van Coillie twintig kinderpoëzietitels die verschenen in 2014 en 2015, en koos daaruit drie nominaties: *Nooit denk ik aan niets* van Hans en Monique Hagen (Querido, 2015), een bundel van 23 gevoelige gedichten met illustraties van Charlotte Dematons; de vrolijke beeldsonnetten uit *Rond vierkant vierkant rond* van Ted van Lieshout (Leopold, 2015), dat ook werd genomineerd voor de Woutertje Pieterse Prijs 2016; en het veelvuldig bekroonde *Doodgewoon* van Bette Westera (Gottmer, 2015), waarmee de schrijfster grote prijzen in de wacht sleepte: de Gouden Griffel en de Woutertje Pieterse Prijs 2015. De winnaar van de tweejaarlijkse Poëziemedaille wordt bekendgemaakt op de Boekenbeurs in Antwerpen in november 2016. Een van de winnende gedichten wordt verwerkt in een lied, en van vier gedichten die door kinderen worden gekozen wordt een poster gemaakt. De Gouden Poëziemedaille is een initiatief van het Poëziecentrum en CANON Cultuurcel. [47]

Kameleon & Gekko

In het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid in Hilversum zijn dit voorjaar de Kinder Media Awards 2016 uitgereikt. De Kameleon, voor het beste digitale interactieve kinderboek, ging naar *Romeo en Julia* van uitgeverij Follow a Muse, waarin kinderen kennismaken met zowel het verhaal als de muziek van Prokofjev. De Gekko, voor beste interactieve spin-off van een kinderboek, werd gewonnen door *Per Ongelukt!* van StoryBasedMedia. *Per Ongelukt!*, dat een extra verhaal biedt bij het Kinderboekenweekgeschenk 2015 van Simon van der Geest en Karst-Janneke Rogaar, is een zogenaamde 'swipe story', waarin je met je vinger zelf het leestempo bepaalt terwijl je door een 3D-decor wandelt. De oeverprijs Gouden @penstaart XL, een extra editie van de Gouden @penstaart voor personen die zich bijzonder hebben ingespannen voor betere digitale inhoud voor kinderen, ging naar Jan-Willem Huisman en Hayo Wagenaar van IJsfontein. Zij sleepten ook de Media Ukkie Award in de wacht voor *Bollo* van Landal Green-Parks B.V. Met de Kinder Media Awards worden mediamakers beloond en gestimuleerd tot het maken van kwalitatieve media voor kinderen. [47]

kindermediaawards.nl

Nieuws van de Kinderboekenambassadeur

Jan Paul Schutten werkt als Kinderboekenambassadeur aan verschillende campagnes voor het Jaar van het Boek 2016. Niet alleen is hij curator bij de Verkiezing van het Belangrijkste Boek (zie pagina's 4-6 in deze *Lezen*), onlangs sloot hij ook de wedstrijd *Help de Kinderboekenambassadeur!* af.

Schutten: '*Help de Kinderboekenambassadeur!* is een wedstrijd waarin scholen in heel Nederland konden meedenken over een poster om kinderen aan het lezen te krijgen. Het idee achter de campagne is simpel: je kunt wel telkens roepen dat lezen leuk is, maar het werkt veel beter als je daar als kind zelf achterkomt. Dus luidde de opdracht: laat anderen zien hoe leuk lezen is door iets te bedenken wat lezen bevordert. Aan de inzendingen zie je hoe sterk dat werkt, kinderen bedenken prachtige slogans. Er zijn leuke inzendingen gekomen, bijvoorbeeld een poster met vliegende wezens die boeken dragen als vleugels. De titel: "Boeken geven je vleugels". We zijn nu bezig met de jurering. De winnende poster gaat geprofessionaliseerd worden door reclamebureau KesselsKramer. Later dit jaar zal het campagnebeeld door heel Nederland te zien zijn.'

[47] lezen.nl

kinderboekenambassadeur.nl

FOTO: JÜRGEN KOOPMANSCHAP

Strijd tegen de zomerdip

VAKANTIELEZEN – Marieke Baselmans werkt sinds vijftientig jaar als leerkracht op een basisschool, waar het haar opvalt dat kinderen na de zomervakantie vaak een terugval vertonen in hun leesvaardigheid. Afgelopen zomer organiseerde ze een pilotstudie, om te onderzoeken hoe die zomerleesdip bestreden kan worden.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

‘De zomerdip heeft mij als leerkracht altijd verbaasd,’ vertelt Baselmans. ‘Kinderen in groep drie zijn enorm getriggerd om te leren lezen. Je ziet ze sprongen maken gedurende het schooljaar, maar als ze na de zomervakantie terugkomen, blijkt hun Avi-niveau te stagneren of zelfs terug te vallen. Zonde. Leesvaardigheid is een technische vaardigheid die je moet blijven oefenen, vergelijk het met leren fietsen. Na oefening ga je automatiseren en gaat het vanzelf. Ouders realiseren zich vaak niet hoe belangrijk routine daarin is. Om hen bewust te maken van het belang van lezen ben ik ouderavonden gaan organiseren en boeken gaan uitlenen.’

Winkeltje vol

Vijf jaar geleden startte Baselmans een eigen tekstbureau naast haar parttimebaan als leerkracht en taalcoördinator. Sinds twee jaar runt ze ook een tweedehands boekwinkel en leesbevorderingscentrum in Sittard, waar ze vorig jaar startte met een serie zomerbijeenkomsten voor ouders en kinderen. ‘Er bleek enorm veel belangstelling voor te zijn. Binnen een mum van tijd had ik vijftig kinderen, verdeeld over twee groepen, en was mijn winkeltje vol. Er kwam van alles op af: kinderen die lezen moeilijk vinden, kinderen uit het speciaal onderwijs of met dyslexie. Mijn strategie was om ze gedurende de zomervakantie te coachen met lezen. De beste manier bleek om ze te mengen. Kinderen die lezen stom vinden, koppelde ik aan kinderen die het wel leuk vinden. Zo kunnen ze elkaar motiveren.’

Ganzenbord

Niet iedereen heeft thuis een volle boekenkast, leerzame apps, of gaat naar een museum. Tijdens het schooljaar profiteren alle kinderen van een uitdagende omgeving en ontwikkelen kinderen zich in een passend tempo. Zodra de zomer inzet, zie je een terugval bij kinderen uit gezinnen met een lagere sociaaleconomische status. ‘Dus is het belangrijk om ervoor te zorgen dat iedereen tijdens de zomervakantie de middelen krijgt aangereikt om door te gaan. Ik vergelijk het altijd met ganzenborden. De een begint zijn schoolcarrière bij start, de ander al met een voorsprong van tien. Een kind

met veel faciliteiten thuis groeit in de zomervakantie, het andere kind zakt terug. Als je kinderen zes jaar op rij tijdens de zomer ziet zakken en al die gemiste stappen optelt, komen ze uit op een flinke achterstand.'

Persoonlijke benadering

Op verzoek van Stichting Lezen ontwikkelde Baselmans een praktisch en intensief zomerprogramma: Vakantielezen. Spil van het project vormen leesconsulenten die vanuit de bibliotheek kinderen en ouders tijdens het schooljaar én in de vakantie begeleiden. Een persoonlijke benadering staat voorop. Leesconsulenten krijgen vooraf een training. Zij nemen contact op met de leerkrachten en ouders, en inventariseren voor de zomervakantie de leesvoorkeuren en het leesniveau van de leerlingen. 'Ieder deelnemend kind krijgt tijdens de vakantieperiode een tas mee met inhoud op maat. Daarin zitten leesboeken, taalspelletjes en beloningsmaterialen, zoals stickers en een leesslinger. Ieder dag kun je een vlaggetje ophangen waarmee je kunt zien hoeveel bladzijden je hebt gelezen. Als je eens een dag geen zin of tijd hebt voor lezen, dan kun je ook een joker inzetten en overslaan. Het blijft tenslotte wel vakantie.'

Leeslampje

Lezen moet leuk zijn, maar meedoen aan Vakantielezen is niet vrijblijvend. 'Ouders moeten wel tijd vrij maken voor het lezen, bereid zijn om te investeren in een dagelijkse routine. Daarom worden ze goed geïnstrueerd en krijgen tips hoe ze het lezen kunnen begeleiden. Ze krijgen ook een aftekenlijstje: Heb ik eigenlijk wel boeken in huis? Heeft mijn kind een leeslampje? Weet ik wel waar ik boeken kan halen? Ook worden ze gewezen op de Vakantiebib van de Openbare Bibliotheek en ingelicht over allerlei faciliteiten. Doordat de bibliotheek tijdens het project Vakantielezen geopend is, kunnen ouders daar in de zomer terecht om vragen te stellen over de leesontwikkeling van hun kind.'

Leestent

Cruciaal in het project zijn de samenleesmomenten, waarop kinderen, ouders en leesconsulenten samenkomen. 'Afgelopen jaar deden ze dat bij mij in de winkel. Ik had een tent gebouwd met een touw en doeken, waarin ze konden lezen. We hebben samen gefantaseerd over plekken waar ze thuis of op vakantie zouden kunnen lezen. Ik heb ze gevraagd foto's te sturen van hun leesplek, en van hun vakantietas. Intensief contact via een groepsapp of Facebook helpt kinderen om gemotiveerd te blijven. Ze kunnen zelfs een stukje aan elkaar voorlezen via een spraakbericht, of een berichtje posten op een speciale daarvoor (nog te openen) Facebookpagina. De feedback die de Leesconsulent de kinderen geeft, en de kinderen elkaar, motiveert weer om verder te oefenen.'

Succes

Ook leerkrachten worden tijdens de vakantie aan het werk gezet: ze krijgen een gevulde boekenkoffer mee om tijdens de vakantie te lezen. Zo blijven ze op de hoogte van het aanbod en kunnen ze ideeën opdoen voor het nieuwe schooljaar. Na de vakantie is er een afsluitende bijeenkomst voor alle kinderen. Door de leerkrachten worden alle leestoetsen opnieuw afgenomen, om het technische leesniveau in kaart te brengen. Daarnaast vullen kinderen een lijst in, waarmee wordt gekeken hoe hun leesattitude en leesinteresse zich ontwikkeld hebben. Het is de bedoeling dat de intensieve samenwerking tussen de leesconsulenten, school, leerkracht en boekhandel blijft bestaan, ook gedurende het schooljaar. Baselmans: 'Dan is het cirkeltje rond en heb je een uitdagende leesomgeving. Wat heel fijn is, zijn de reacties na afloop. Nu nog krijg ik van ouders te horen: mijn kind leest nog steeds!' ●●●

Marieke Baselmans

Vakantielezen is een traject dat is ontwikkeld door Flow-communicatie. Stichting Lezen onderzoekt momenteel de mogelijkheid om het programma te gaan inzetten in de krimp-regio's. Er zijn verschillende bibliotheken in Nederland die al vakantietassen en koffers voor leerkrachten aanbieden, zie de website van de Openbare Bibliotheek voor lokale projecten.

Flow-communicatie.com, bibliotheek.nl

Onderzoek

De zomerdip is uitgebreid aangetoond in wetenschappelijke studies. Een meta-analyse laat zien dat er tijdens de lange zomervakantie in Noord-Amerika gemiddeld een achteruitgang van één maand optreedt. Het effect dat de zomervakantie heeft op de ontwikkeling van kinderen is niet voor alle kinderen even groot en lijkt met name afhankelijk te zijn van de sociaaleconomische status van de ouders. Kinderen van ouders die lager op de sociale ladder staan ondervinden meer effect van de zomervakantie op hun leercurve.

In 2012 bleek uit een peiling van Scula in Nederland dat 94 procent van de leerkrachten in het basisonderwijs na de zomervakantie een terugval in niveau ziet bij de leerlingen. Scula was benieuwd naar de mening van ouders hierover en nam daarom ook een enquête af bij bijna duizend ouders. Hieruit bleek dat 34 procent van de ouders geen idee heeft van het bestaan van de zomerdip.

Cartoonboeken en beelddenkers

Cartoonboeken zijn ongekend populair op de basisschool. Kinderen verliezen zich massaal in boeken met veel beeld en korte tekstjes. Welke series zijn populair?

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Wimpy Kid

Uitgevers prijzen jeugdboeken met veel cartoons, humoristische tekstjes en luchtige typografie vaak aan met de term 'graphic novel'. Die term is niet helemaal zuiver (een graphic novel is een stripverhaal in boekvorm), maar over de populariteit van het genre valt niet te twisten. Sinds Jeff Kinney in 2004 zijn eerste *Diary of a Wimpy Kid* in boekvorm publiceerde en rechtstreeks naar de eerste plaats op de bestsellerlijsten schoot, zijn de boeken niet aan te slepen: wereldwijd zijn er 170 miljoen exemplaren uit de serie verkocht. Afgelopen najaar, tijdens zijn Wimpy Kid-Worldtour,

deed Kinney Amsterdam aan en vertelde hij in Boekhandel Scheltema aan zijn fans hoe hij zijn boeken schrijft. Tijdens het voorjaar verzint hij 350 grappen vanuit zijn luie stoel; in de zomervakantie sluit hij zich op om te tekenen en te schrijven; in het najaar verschijnt het nieuwe deel in druk; en de winter gebruikt hij om rond te toeren en fans te ontmoeten. Intussen probeert Kinney zijn leven zo gewoon mogelijk te houden: hij werkt nog altijd als programmeur van computergames.

Niek de Groot

Imitatie en inspiratie

De succesformule van een stuntelige antiheld, 'handgeschreven' tekst en hilarische schatergrappen vindt veel navolging. In de vs doen vooral de cartoonkarakters het goed, zoals *Kapitein onderbroek* van Dav Pilkey – een serie die in Nederland relatief klein is. In Groot-Brittannië is knutselaar *Tom Gate (Tom Groot)* enorm populair. Er zijn ook series voor meisjes, zoals het Amerikaanse *Dagboek van een muts* van Rachel Renee Russell en het Duitse *Lotte Wirwar* van Alice Pantermüller & Daniela Kohl. Van *Down Under* komt het succesduo Andy Griffiths en Terry Denton, die zelf de hoofdrol spelen in hun *De waanzinnige boomhut*-serie. Opvallend is het verhaal achter *Niek de Groot (Big Nate)*. Jeff Kinney las als kind de *Big Nate*-strips in *The Washington Post* en werd door Lincoln Peirce geïnspireerd tot cartoontekenen. Nu lift *Big Nate* mee op het succes *Wimpy Kid*: het vijftientwintig jaar oude karakter verscheen zes jaar geleden voor het eerst in boekvorm en wordt momenteel in 33 landen gelezen.

Populaire series in cijfers

Diary of a Wimpy Kid | Het leven van een loser | Jeff Kinney | vs | 10 delen | > 90 landen | 1,5 miljoen in NL | 170 miljoen wereldwijd (ww)
Dork Diaries | *Dagboek van een Muts* | Rachel Renee Russell | vs | 12 delen | 35 landen | 1 miljoen in NL | 5 miljoen ww
The Treehouse Books | *De waanzinnige boomhut* | Andy Griffiths & Terry Denton | Australië | 5 delen | 300 duizend in NL | 5 miljoen ww
Tom Gates | *Tom Groot* | Liz Pichon | Groot-Brittannië | 10 delen | 41 landen | 150 duizend in NL
Big Nate | *Niek de Groot* | Lincoln Pierce | vs | 8 delen | 33 landen | 100 duizend in NL | 4,5 miljoen ww
Captain Underpants | *Kapitein Onderbroek* | Dav Pilkey | vs | 14 delen | 20 talen | 10.000 in NL | 70 miljoen ww

Kinderjury Senaatsleden over graphic novels

Ayna (11 jaar)

'Of boeken veel tekeningen hebben, maakt mij niet uit. Als ik maar duidelijk van tevoren weet waar het zich afspeelt: is het fantasie-fantasie of waar gebeurt? Als die twee door elkaar gaan lopen, dan vind ik dat verwarrend. *De waanzinnige boomhut* is een van mijn favoriete series. Daar word ik heel vrolijk van. Het is een grappig verhaal over een boomhut die in elk boek dertien verdiepingen groter wordt. Er zijn allerlei gekke kamers, bijvoorbeeld een kamer waarin je kunt zweven. Ik vind lezen nu heel erg leuk, maar vroeger was dat anders. In groep 4 pakte ik alleen een boek als ik plaatjes kon kijken. Als er toen geen boeken met veel tekeningen waren geweest? Ik weet niet of ik dan net zo graag zou lezen nu.'

Ayna Tabassum is Senaatslid voor de provincie Flevoland.

Benjamin (11 jaar):

'Sinds groep 5 volg ik *Het leven van een loser*, die serie is grappig en herkenbaar. Bram Botermans is een beetje een stuntel. Hij gaat naar de brugklas en doet heel erg zijn best om erbij te horen, maar je ziet dat het misgaat. Dan geeft hij anderen altijd de schuld. Ik denk dat iedereen in mijn klas *Het leven van een loser* heeft gelezen, ook kinderen die niet van lezen houden. Sommigen houden niet van boeken met veel letters, die vinden plaatjes wel fijn. Zelf vind ik het niet belangrijk of een boek tekeningen heeft of niet. Bij *Het leven van een loser* horen ze gewoon bij het boek, ze maken het verhaal compleet.'

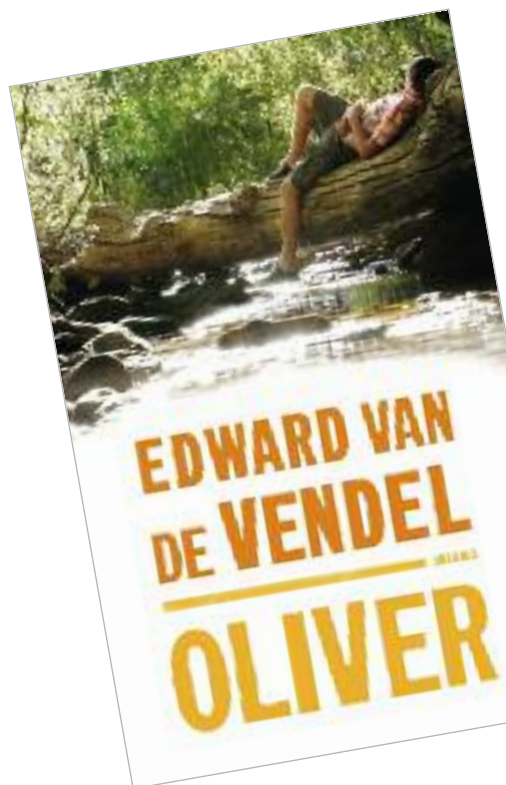
Benjamin Vossepoel is Senaatslid voor de provincie Zuid-Holland.

Amira (9 jaar)

'Dit jaar heb ik gestemd op *Lotte Wirwar: Chaos op de filmset*. Het gaat over Lotte, een meisje van tien, dat allemaal gekke avonturen beleeft. Tegenwoordig lees ik alles, maar er is wel een tijd geweest dat ik vooral veel boeken met plaatjes leende. Ik weet niet waarom, maar dat deed ik gewoon. Nu wissel ik het af. Met tekeningen leest een boek wel gemakkelijker. Dan zie je wat er gebeurt en hoef je zelf minder te doen. Zonder plaatjes ga je juist fantaseren. Soms gebeurt dat vanzelf. Een van mijn lievelingsboeken is *De gebroeders Leeuwenhart* van Astrid Lindgren. Zij kan zo mooi vertellen, dat je helemaal voor je ziet hoe het land van Kruiemel en Jonathan eruitziet.'

Amira Dridi is Senaatslid voor de provincie Noord-Brabant.

In 2015 won *Het leven van een loser: Gedumpt* van Jeff Kinney de Prijs van de Kinderjury in de categorie 9-12 jaar. Op 12 juni a.s., tijdens de Kinderboekenparade in het Kinderboekenmuseum in Den Haag, maken de Senaatsleden de winnaars bekend van de Prijs van de Kinderjury 2016.

Lezen tussen

WINNAARS – De Gouden Lijst bedient een belangrijke doelgroep: lezers tussen twaalf en vijftien, een cruciale leeftijd waarop veel kinderen hun interesse in literatuur verliezen. Voor de vijf genomineerde titels was tijdens de prijsuitreiking op de Dag van de Jonge Jury weinig inhoudelijke aandacht, maar ze zijn het lezen zeker waard.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

‘Een lezer wil zich laten kidnappen, wil een andere wereld binnengesleept worden om meer te leren over zichzelf,’ met die woorden van journaliste Elsbeth Etty in het achterhoofd stortte de jury van de Gouden Lijst 2016 zich op het aanbod van 2015. Onder voorzitterschap van hoogleraar Helma van Lierop Debrauwer gingen zij op zoek naar ‘verhalen die buiten de lijntjes durven te kleuren, die verwachtingen doorbreken’. Het resultaat was een selectie van vijf zeer diverse boeken: een adembenemend coming-of-age verhaal, een filosofische *roadtrip*, een psychologische thriller, een historische jeugdroman en een poëtisch luisterboek.

Jongensvriendschap

Een gedroomde winnaar is *Oliver* van Edward van de Vendel (Gouden Lijst in de categorie Nederlandstalig) – een duizelingwekkend verhaal dat door de zorgvuldige, rake zinnen overrompelt en meezuigt. Hoofdpersoon is Oliver, de gesloten, Noorse jongen op wie Tycho uit *De dagen van de bluegrassliefde* (1999) zo hevig verliefd werd. Fluisterend in bed vertelt hij over zijn jeugd en hoe hij ‘zijn vader bijna –.’ En over Bendik, de neef met wie hij een jeugd lang vergroeid was. Alles deden ze samen: vuurtjes stoken, zwemmen, voetballen, maar in de zomer waarin ze zestien zijn, ontstaan er barstjes. Bendik verliest zich in vriendinnetjes en drank, Oliver worstelt met

zichzelf en zoekt houvast in voetbal. Als hij op een avond zijn huis verlaten aantreft weet hij dat er iets goed mis is tussen zijn ouders en slaan alle stoppen door.

Oliver gaat over opgroeien, het ontdekken van jezelf en de pijn die verandering kan geven. De jongensvriendschap tussen Bendik en Oliver is mooi getroffen – ze zijn in alles elkaars tegenpolen. Waar Bendik kiest voor confrontatie, kan Oliver alleen maar wegllopen. De genuanceerde karaktertekening en virtueuze taal maken dit verhaal uitzonderlijk sterk.

Zware tocht

Even intens is *Naar de top* van Dan Gemeinhart, dat werd onderscheiden met de Gouden Lijst voor het beste vertaalde boek. Mark is twaalf en al jaren ziek. De kanker is aan de winnende hand, en hij weet: wil hij nog iets bereiken in zijn leven, dan moet het nu. Gewapend met een oud fototoestel, zijn aantekenboekje en een uitgekiend plan piept hij ertussenuit om een belofte aan zijn overleden grootvader in te lossen: hij wil Mount Rainier bedwingen. De reis die hij met zijn hond Beau onderneemt is zwaar en stelt zijn doorzettingsvermogen flink op de proef. Onderweg wachten hem beproevingen, nieuwe uitzichten en onverwachte ontmoetingen, die beeldend worden beschreven.

Enigszins overbodig is het dubbele perspectief. Marks beste vriendin Jess, die zijn reis op afstand volgt, doet in aparte hoofdstukken verslag van het thuisfront. Om de haverklap springen er tranen in haar ogen, en wil ze ‘sterk’ zijn. Met Jess zet Gemeinhart zwaar in op emoties die je als lezer toch wel voelt. De kansloze tocht van Mark, die zo halsstarrig storm en sneeuw trotseert om zijn laatste droom waar te maken, is aangrijpend genoeg zonder een tweede stem die alle gevoelens voor je invult.

twaaalf en vijftien

Verbeelding en werkelijkheid

Allan Stratton speelt een ander psychologisch spelletje: hij brengt zijn lezers in een staat van voortdurende verwarring. *De honden* (Eervolle Vermelding in de categorie Vertaald) is een duister verhaal over Cameron, een jongen met een sterke intuïtie en een beschadigde binnenwereld. Hij is al jaren met zijn moeder op de vlucht voor zijn psychopathische vader en weer een nieuwe verhuizing brengt hen naar een bouwvallig huis in een uitgestorven streek. In de kelder stuit hij op een map met kindertekeningen en wordt hij meegesleurd in een gewelddadige geschiedenis, die veel overeenkomsten vertoont met zijn eigen leven. Cameron kan verbeelding en werkelijkheid niet meer uit elkaar houden: hij hoort de honden van de tekeningen huilen en voert lange gesprekken met Jacky, een jongen die ooit in het huis woonde. Stratton laat je in het ongewisse over Camerons betrouwbaarheid als verteller en ontvouwt een even ingenieus als gruwelijk plot waarin hij je steeds op het verkeerde been zet.

Grenswacht

Voor wie geïnteresseerd is in geschiedenis is *Grensgangers* van Aline Sax (Eervolle Vermelding Nederlandstalig) interessant. Sax beschrijft in drie episodes het uiteenvallen van een Oost-Duitse familie door de gevolgen van de Berlijnse Muur, van het plotseling sluiten van de grens in 1961 tot de val van de muur in 1989. Sax' stijl is weinig vloeiend en ze neigt naar veel uitleg in haar dialogen. Zo wordt hoofdpersoon Julian op een van de eerste bladzijden verwelkomd door gemopper van een grenswacht: 'Ach kom, ik ken jouw soort wel. Onderkruipers zijn jullie. Hier profiteren van de goedkope huur, onze sociale zekerheid en de lage prijzen, maar tegelijkertijd poen scheppen in het Westen, de kapitalist uithangen en Ameri-

kaanse vrouwen neuken.' Daar staat tegenover dat ze een boeiend deel van de recente geschiedenis tot leven brengt waarin de spanningen van het leven achter het IJzeren Gordijn voelbaar zijn.

Oude man

De hemel van Bart Moeyaert (Eervolle Vermelding Nederlandstalig) is uit heel ander hout gesneden. Dit derde deel in een serie luisterboeken dat de Vlaamse schrijver maakte in samenwerking met het Nederlands Blazersensemble, gaat over de laatste dagen van een oude man die een bondje sluit met de dood. Dat Moeyaerts suggestieve zinnen, zijn hypnotiserende stem en de betoverende muziek van Joseph Haydn juryharten sneller laat kloppen, is bekend. *De hemel* stond ook op de shortlist van de Woutertje Pieterse Prijs; het eerste deel van dit drieluik, *De Schepping*, werd zelfs drievoudig bekroond. Moeyaerts uitzonderlijke talent om muziek en taal te verbinden, en grote thema's te verpakken tot nonchalante, zinnenprikkende poëzie is evident. Of het gemijmer van een oude man over de dood iets is waar je tussen twaalf en vijftien speciaal gevoelig voor bent – daarover zou je kunnen twisten.

...

Oliver, Edward van de Vendel. Querido, € 15,99 (15+)

Naar de top, Dan Gemeinhart, vertaling Tjalling Bos.

Lemniscaat, € 17,95 (11+)

De honden, Allan Stratton, vertaling Annelies Jorna.

Gottmer, € 16,95 (13+)

Grensgangers, Aline Sax. Davidsfonds, € 19,95 (15+)

De hemel, Bart Moeyaert & Gerda Dendooven (ill.).

Querido, € 22,99 (12+)

ALMA voor Meg Rosoff

Meg Rosoff is onderscheiden met de Astrid Lindgren Memorial Award (ALMA) 2016, de grootste oeuvreprijs ter wereld op het gebied van jeugdliteratuur, groot 540.000 euro. Rosoff (Boston, 1965) woont sinds 1989 in Londen. In 2003, nadat ze haar zus verloor aan borstkanker, besloot ze haar baan in de reclamewereld eraan te geven om te gaan schrijven. In 2004 debuteerde ze met *How I Live Now* (vertaald als *Hoe ik nu leef*), een indringend portret van een dwars, vijftienjarig New Yorks meisje dat bij familie in Engeland logeert en daar het uitbreken van de Derde Wereldoorlog meemaakt. *How I Live Now* werd een internationaal succes, won diverse prijzen waaronder de Guardian Award en de Printz Award, en werd in 2013 verfilmd. Na haar debuut volgden nog zes young-adultromans, verschillende prentenboeken en een roman voor volwassenen, die onlangs bij Luitingh-Sijthoff verscheen als *Jonathan gaat los*. De twaalfkoppige jury van de ALMA koos Rosoff uit 215 internationale kandidaten vanwege haar sprankelende proza, de grote emotionele impact van haar werk en haar verwantschap met Lindgren. 'Net als Astrid Lindgren leeft Rosoff zich compleet in in jonge mensen en is ze hen volkomen loyaal,' aldus de jury. [AT]

megrosoff.co.uk, alma.se

Dag van de Jonge Jury

Tijdens de Dag van de Jonge Jury waren vijfduizend scholieren te gast in TivoliVredenburg in Utrecht, voor een festival dat draaide om schrijvers, workshops, literaire kermis en boeken. Het afgelopen schooljaar hebben vijftienduizend leerlingen tussen twaalf en vijftien jaar hun stem uitgebracht in de Jonge Jury, de publieksprijs voor het beste boek. Voor het vierde jaar op rij ging de prijs naar een thriller van Mel Wallis de Vries. *Shock* (De Fontein) gaat over vier vriendinnen die op kampeervakantie naar Zuid-Frankrijk gaan, enkele maanden nadat hun vriendin Emma na een schoolfeest van de aardbodem is verdwenen. Als de moordenaar weer opduikt en de meisjes bedreigt, krijgt het verhaal een griezelige wending. De Jonge Jury debuutprijs ging naar *Geestverwanten* van Hilda Spruit (Life). Voor de tweede keer werd ook de Gouden Lijst tijdens de Dag van de Jonge Jury uitgereikt op het hoofdpodium. De Gouden Lijst Nederlandstalig ging naar *Oliver* van Edward van de Vendel (Querido). De vakjuryprijs in de categorie vertaald was voor *Naar de top* van Dan Gemeinhart (Lemniscaat) (zie ook het artikel op p. 20, 21). [AT] [kyren.nl](http://www.kyren.nl)

jongejury.nl

FOTO'S MARCO DE SWART

Harry Potter on tour

Harry Potter: The Exhibition is een reizende tentoonstelling die al zeven jaar lang verschillende wereldsteden aandoet. Na Boston, Toronto, Seattle, New York City, Sydney, Singapore, Parijs en Shanghai is het deze zomer de beurt aan Brussel. Vanaf 30 juni tot en met 4 september kunnen fans in Brussels Expo gaan kijken naar originele kostuums, decors en rekvisieten uit de acht Harry Potter-films. De tentoonstelling is het kleinere broertje van de Warner Bros. Studio Tour in Londen, een vaste opstelling waar onder meer de originele eetzaal van Zweinstein, het hutje van Hagrid, de winkeltjes uit de Wegisweg en de paarse Collectebus te zien zijn. *Harry Potter: The Exhibition* is vergelijkbaar van opzet. In de expositie ligt de nadruk op het vakmanschap waarmee decors en rekvisieten zijn vervaardigd; er zijn duizenden voorwerpen, kostuums en toverwezens te zien die gebruikt werden in de filmreeks. In Brussel worden onder meer de leerlingenkamer en de slaapzaal van de Griffoendor Toren, de klaslokalen Toverdranken en Kruidenkunde, Hagrids Hut en het Verboden Bos getoond. *Harry Potter: The Exhibition* trok al meer dan 3,5 miljoen bezoekers. [AT]

expoharrypotter.be

Vals, de musical

De verfilming van Mel Wallis de Vries' populairste boek *Vals* (De Fontein, 12+) laat nog even op zich wachten en verkeert in het stadium van crowdfunding. Dit najaar is het boek alvast te zien in een theaterbewerking. *Vals* gaat over vier vriendinnen die een paar dagen naar een afgelegen huis in de Ardennen gaan. Daar krijgen ze te maken met een stroomstoring en het uitvallen van het mobiele netwerk. Als een van de vriendinnen verdwijnt, blijven de achtergebleven meisjes met raadsels achter. Bloedsporen en nog een verdwijning zorgen voor griezelige momenten. Mel Wallis de Vries, die zichzelf een enorme angsthaas noemt, is een van de succesvolste jeugdthrillerauteurs van dit moment. Ze won viermaal de Prijs van de Jonge Jury, onder andere voor *Vals*. De musical is gemaakt door het team van *BOY 7 Live on stage*. De muziek en regie zijn van Fons Merkies. *Vals* gaat op vrijdag 21 oktober 2016 in de Flint in Amersfoort van start en reist tot en met 5 februari 2017 langs verschillende theaters. [A7]

valsthillermusical.nl

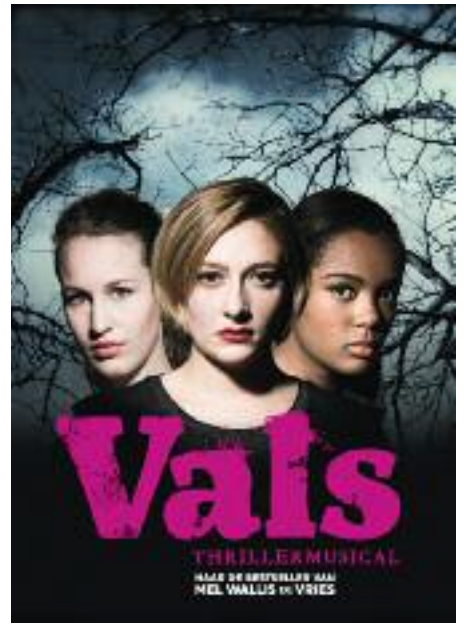
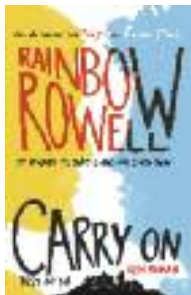

FOTO: ANNEWIEKE VAN DER TOGT | ONTWERP: JACK WAAS, DOMMELGRAAF-CORNELIJSSEN EN MOSSINKHOF

Vakantieboeken

- *Alles wat je lief is* van Nicola Yoon (Querido, 15+) is het ultieme zomerboek. Een nieuwe titel in de lijst boeken over tieners met levensbedreigende ziekten, maar wel een met een onverwachte twist (én een plotseling reisje naar Hawaï).
- In *Wij zijn allemaal moleculen* van Susin Nielsen (Lemniscaat, 15+) komen hoogbe-gaafde nerd Stewart en *beauty queen* Ashley elkaar tegen in een samengesteld gezin. Het bevat Ashley niks, maar hun relatie krijgt een verrassende wending.
- *In het spoor van de eclips* van Bronagh Curran (Gotmer, 15+) is een klassieke road novel, compleet met troosteloze motels, smoezelige benzinstations en een ontluikende liefde.
- In het pas vertaalde *Carry on* (Van Goor, 15+) maakt de populaire Australische schrijfster Rainbow Rowell een uitstapje naar een magische wereld. De ultieme fanfictie: niet geschreven door een fan, maar door een boekpersonage over zichzelf. [A7]

Dutch Road Maps

Veel openbare bibliotheken faciliteren initiatieven bij asielzoekerscentra zodat vluchtelingen, samen met vrijwilligers en professionals van de bibliotheek, kunnen werken aan de Nederlandse taal en integratie. Zo zamelde Bibliotheek Groningen tienduizenden boeken in voor een bibliobus, en openden Bibliotheek Zuid-Kennemerland en Bibliotheek Gelderland Zuid pop-up-bibliotheken in nabijgelegen asielzoekerscentra. Sinds april kunnen vluchtelingen ook terecht op de Engelstalige website Dutch Road Maps om te ontdekken van welke lokale faciliteiten zij gebruik kunnen maken en waar ze terecht kunnen voor het leren van de Nederlandse taal, studeren en inburgeren, het ontmoeten van mensen, recreatie en andere initiatieven die meehelpen te integreren. De website biedt ook informatie voor mensen die vrijwilligerswerk doen voor vluchtelingen. Dutch Road Maps is een initiatief van NBD Biblion, de Vereniging van Openbare Bibliotheken en de Koninklijke Bibliotheek. [A7] dutchroadmaps.nl

‘Schrijven is mijn grootste dwangneurose’

DROOMDEBUUT – Ze leek uit het niets te komen en veroverde ineens de literaire wereld. In werkelijkheid werkte ze er tien jaar lang doelbewust naartoe. Debutante Lize Spit (1988) over genadeloos schrijven, een verbrijzelde knie en de keerzijde van vakantie.

DOOR EVA GERRITS

Hoe was je jeugd?

‘Ik ben geboren in Viersel, een Vlaams dorpje dat als decor dient in *Het smelt*. Op mijn zeventiende ben ik naar Brussel verhuisd. Als ik aan mijn jeugd denk is het alsof er een sepia instagramfilter overheen ligt. Ik kan heel nostalgisch doen over opgroeien in een klein dorp maar er zitten ook negatieve kanten aan. De verveling, de manier waarop het dorp in elkaar zit, dat er niet wordt gepraat. Ik wist niet beter.’

Hoe was het om je eigen jeugd als inspiratiebron te kiezen?

‘Gedurende het hele denk- en schrijfproces heb ik geworsteld: wie ben ik als persoon en wie ben ik als schrijver? Voor het boek heb ik veel uit de werkelijkheid gebruikt. Als ik in Viersel kwam, was ik me er voortdurend van bewust: ik ben hier nu als dochter, zus, als persoon Lize maar niemand heeft een idee waar de schrijver Lize op dit moment mee bezig is. Alsof ik iedereen aan het verraden was.

Het zou niet het beste boek worden als ik rekening zou houden met de gevoelens van de mensen die zich erin zouden kunnen herkennen. Daarom besloot ik het pas te laten lezen nadat het van de drukker kwam. Dat was op de dag voor Kerst. Op eerste kerstdag heb ik iedereen het boek gegeven met de boodschap: binnen twee weken ligt dit in de winkel. Dan weten jullie op voorhand wat er eventueel over jullie heen zou kunnen komen. Dat was even slikken.’

Wat is er in het echt wel en niet gebeurd?

‘Daar ga ik nooit op in, ook omdat het behoorlijk pretentiek is om mensen uit de realiteit te plukken en daar een personage van te maken. Natuurlijk zijn er veel dorpsbewoners die dingen herkennen. En in hun hoofd worden mijn ouders vast beschuldigd van allerlei dingen die in het boek staan, terwijl niet alles echt is gebeurd. De genadeloosheid van mijn boek zit ook daarin, dat ik het voor mensen die zichzelf herkennen niet makkelijker maak. Ik wist dat ik mensen pijn ging doen en schreef met angst voor de reacties. Maar schrijven is voor mij zo belangrijk dat ik er veel voor op het spel zet.

Uiteindelijk is alles goed gekomen. Ik heb mensen gekwetst, maar niet zo dat het niet meer te repareren was. Iedereen is vooral blij dat het verhaal zo goed is ontvangen, mensen uit mijn omgeving lijken haast trots dat ze er deel van uitmaken. Het schrijven van dit boek was geen wraakactie, wel een afrekening. Met het dorp, een manier van opvoeden, foute keuzes. Ik heb iets uit mij losgemaakt en vastgezet in het boek, daarmee is het voor mij afgerond. Nu maakt het bij anderen dingen los, mensen die zich erin herkennen willen erover praten. Ik heb het gesprek al gevoerd, met mezelf.'

Hoe ben je schrijver geworden?

'Ik wist al van heel jongs af aan dat ik schrijver wilde worden en had het geluk dat het altijd is blijven rollen. Van kleine aanmoedigingen van leraren en ouders, tot de keuzes die ik vanaf mijn zeventiende heb gemaakt.

Ik studeerde af aan de scenario-opleiding in Brussel met de eerste hoofdstukken van een roman. Een deel heb ik speciaal voor de schrijfwedstrijd Write Now! in 2012 bewerkt tot mijn eerste korte verhaal. Ik won de voorronde en schreef een nieuw verhaal voor de finale. Die won ik niet. In haar recensie in *de Volkskrant* noemde Simone van Saarloos mijn verhaal later het beste; een enorme opsteker. Het jaar daarop was ik 25 en kon ik voor het laatst meedoen aan Write Now! Weer won ik de voorronde. De avond voor de prijsuitreiking werd ik op de fiets in Brussel aangereden. Het eerste wat ik dacht toen ik op de grond lag: shit, de finale! Mijn knie was verbrijzeld, ik moest worden geopereerd. Dat heb ik twee dagen weten uit te stellen, de volgende dag zat ik met gips en krukken in de trein, onder de morfine, ziek van de pijn. Toen dacht ik: straks zit ik daar met mijn uitgestelde operatie en win ik niet, dat wordt een afgang – en ik won. Uiteindelijk heeft het nog bijna drie jaar geduurd voor mijn boek er was.'

Wie ben je buiten de schrijver Lize Spit?

'Krankzinnig genoeg kan ik nooit de knop uitzetten tenzij ik dronken ben, dus die twee zijn moeilijk te scheiden. Ik heb mijn vrienden, familie, houd van gezelschapsspelletjes en films, maar naast het schrijven streef ik niet naar iets groots.

Ik heb net drie zomerweken Italië geboekt en verlang nu al naar thuiskomen, werken. Ik doe het vooral voor mijn vriend, tegen het schrijven moet hij altijd het onderspit delven. Mijn laptop blijft thuis en ik verplicht mezelf ertoe alleen te lezen.

In theorie vind ik dat je als schrijver veel moet lezen. Dat geldt niet per se voor mezelf, anders zou ik moeten toegeven dat mijn boek niet goed is, want ik heb niet veel gelezen. Eerst een boek schrijven, dan de leesschade inhalen, dacht ik altijd. Nu denk ik: eerst nog een boek schrijven. Als ik ideeën van mezelf in andere boeken tegenkom, ontroert en beangstigt het me dat alles wat je kunt bedenken al is bedacht. Ik wil daar niet mee worden geconfronteerd, dat gaat ten koste van mijn gevoel van vrijheid. Na optredens vertellen mensen weleens dat je bij debutanten vaak kunt zeggen welke boeken ze hebben gelezen, maar bij mij niet. Misschien komt dat ook omdat ik er geen gelezen heb. Ik heb ook geen voorbeelden. Ik heb alleen mezelf, mijn taal en de manier waarop ik naar dingen kijk.'

Je bent snel bekend geworden. Is dat moeilijk?

'Ik word me nog meer bewust van mezelf. En het is allemaal niet meer te overzien. Ik ben een controlefreak en houd er niet van dat er dingen over mij gezegd en geschreven worden die ik niet kan bijhouden. Controle is voor mij een van de belangrijkste dingen, schrijven is mijn grootste dwangneurose.

Ik ben ook bang dat ik mezelf beu word door alle drukte. Er liggen aanvragen voor optredens tot in 2018, soms voor de gekste dingen. Ik wil gerust op tv komen maar hoeft geen bekend persoon te worden. Het volgende boek begint zich te vormen en er komt een moment dat alles wat ik moet doen irritant wordt omdat ik wil schrijven. Het schrijffjaar dat ik had voor *Het smelt* was luxe, zo'n vacuüm van tijd zal ik niet meer kunnen creëren.' ●●●

In Eva's geboortjaar worden in het kleine Vlaamse Bovenmeer slechts twee andere kinderen geboren, allebei jongens. De drie maken er hun hele jeugd samen maar het beste van, tot de puberteit aanbreekt en de verhoudingen veranderen. De jongens bedenken wrede plannen en Eva kan hieraan meedoen of haar enige vrienden verraden. Die keuze is geen keuze. Dertien jaar na de zomer die volledig uit de hand liep, keert Eva terug naar haar geboortedorp met een blok ijs in de kofferbak. Gaandeweg wordt duidelijk dat zij dit keer de plannen bepaalt.

Het smelt, Lize Spit. Das Mag, € 22,95

Literatour

Van 19 tot en met 25 september vindt de tweede Literatour plaats, de Boekenweek voor jongeren. Schrijvers van boeken op het snijvlak van jongeren- en volwassenen-literatuur trekken door het land en bezoeken scholen, bibliotheken en boekhandels om met de doelgroep in gesprek te gaan. Dit jaar zijn dat Özcan Akyol, Daniëlle Bakhuis, Abdelkader Benali, Alex Boogers, Khalid Boudou, Manou Bouzamour, Eva Burgers, Caja Cazemier, Anne-Gine Goemans, Daan Heerma van Voss, Bregje Hofstede, Ernest van der Kwast, Buddy Tegenbosch.

Tijdens die week in september worden ook de winnaars bekendgemaakt van de Dioraphte Literatour Prijs, de prijs voor het beste literaire jongerenboek voor lezers van 15 tot en met 25 jaar. Daarnaast is er dit jaar voor het eerst het Literatourgeschenk, getiteld *3PAK*. Drie auteurs schreven een kort verhaal voor jongeren: Mirjam Mous, Helen Vreeswijk en Alex Boogers. In september ontvangt elke middelbare school een Literatourpakket met affiches, geschenkmagazines en een lesbrieven bij de verhalen. [JA] literatour.nl

[literatour.nu](http://literatour.nl)

Spannende Boeken Weken

Juni, Maand van het Spannende Boek, is ingekort: de Spannende Boeken Weken duren nu nog van 3 tot en met 19 juni. Verder blijft de campagne onveranderd, aldus de organiserende Stichting CPNB. Onder het motto 'Bloed in de polder' ligt de focus op de Nederlandse thriller. 2016 is het jaar waarin het Genootschap van Nederlandstalige Misdadauteurs dertig jaar bestaat; aanleiding om de Nederlandse schrijvers te eren. Van klassiekers als Havank en Baantjer tot eigentijdse schrijvers als Charles den Tex, Elvin Post, René Appel, Simone van der Vlugt en Marion Pauw. Het geschenk, gratis bij besteding van tenminste € 12,50 aan Nederlandstalige boeken, wordt dit jaar geschreven door Simon de Waal (1961). De Waal is onderzoeker zware misdaad op hetzelfde Amsterdamse bureau Warmoesstraat als Appie Baantjer was. Hij maakte naam met scenario's voor film en tv (voor de speelfilm *Lek* ontving hij een Gouden Kalf) en schreef verschillende thrillers (*Cop vs Killer*, *Pentito*) die hoog scoorden bij vakjury's. Op dit moment werkt hij aan *The Fear of God* dat ook zal worden verfilmd. Boek en film staan gepland voor september. [JA]

spannendeboekenweken.nl

Bint op toneel

Peert, Punselie, Bolmikkelke, Klotterbooke – het satirische karakter van Bordewijks schoolnovelle *Bint* (1934) strekt zich uit tot de namen van de leerlingen in de klas. De Hel wordt die klas genoemd, en invaller De Bree – zijn voorganger is weggepest – draagt er met vuur de ideologie uit van rector Bint: drillen die kinderen, in 'het oude systeem van macht en vrees'. Of, zoals misschien wel de beroemdste zin uit het boek zegt: 'De meester mag niet dalen, de scholier moet klimmen.'

Een jaar na Hitlers machtsovername in Duitsland hadden sommige critici moeite met Bints dictatoriale, hardvochtige beleid. Toch kun je het boek net zo goed lezen als een waarschuwing tegen het oprukkende fascisme als een verheerlijking ervan. Zijn we het meest gebaat bij chaos of discipline? Die vraag stelt regisseur Ger Thijs centraal in zijn toneelbewerking van het verhaal, die vanaf september door het land reist. Met Tijn Docter als De Bree, Jules Croiset als Bint en tien jonge acteurs, komen de schoolbanken in het theater. [JA]

Bint, Hummelinck Stuurman Theaterproducties. Tournee 28-9-2016 t/m 22-1-2017 hummelinckstuurman.nl

Stripmuseum in Rotterdam

Eind augustus opent in Rotterdam STRIPS!, Museum voor het beeldverhaal. In een modern gebouw aan de Wijnhaven (oppervlakte: tweeduizend vierkante meter) zal aandacht worden besteed aan de Nederlandse strip, de relatie tussen strip en (animatie)film, computer game art en cartoons. Naast Nederlandse tekenaars als Marten Toonder, Hanco Kolk, Mark Reitera en Aimeé de Jongh komen buitenlandse makers aan bod (Hergé, Walt Disney). Het museum zoomt in op genres als sciencefiction en ridderstrips en toont buitenlandse invloeden zoals die van de Amerikaanse comics rond superhelden en manga-strips uit Japan. Voor kinderen wordt een speciale route door het museum aangelegd en er zullen regelmatig activiteiten voor hen worden georganiseerd, zoals workshops striptekenen. In samenwerking met de Openbare Bibliotheek Rotterdam wordt er ook een stripbibliotheek geopend. Het museum wil elk jaar twee grote exposities organiseren. De openingstentoonstelling wordt gewijd aan de Rotterdamse strip- en reclamemaker Martin Lodewijk (1939) van de strip *Agent 327*. STRIPS! is een initiatief van directeur Maartje de Haan van het Haagse boekenmuseum Meermanno en mensen uit de stripwereld. Het staat los van het Nederlands Stripmuseum in Groningen. [JA]

stichtingstrips.nl

ILLUSTRATIE MARTIN LODEWIJK

Anne Frank opnieuw in het theater

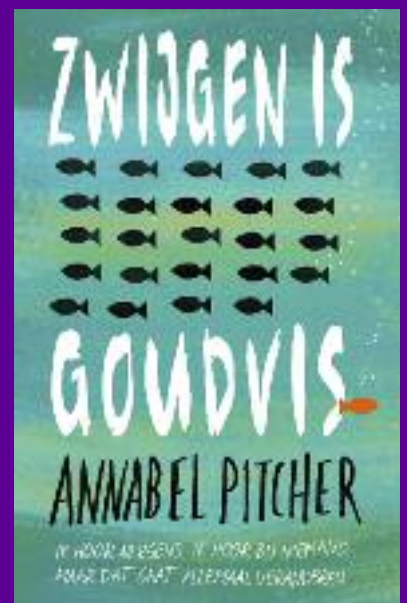
Na de groots opgezette voorstelling *Anne* in Theater Amsterdam komt er komend seizoen een toneelstuk, een bewerking door Ilja Leonard Pfeijffer. Regisseur Johan Doesburg: 'Mijn opvatting over een enscenering van *Het Achterhuis* is een kleine abstracte ruimte creëren waarin de acteurs zo dicht mogelijk bij het publiek blijven. Ilja en mij staat voor ogen het perspectief te verbreden: het verhaal van Anne blijft natuurlijk overeind, maar de sociale en psychologische omstandigheden krijgen meer nadruk. Hoe gaan acht personen met elkaar om na twee jaar onvrijwillige ballingschap in één beperkte ruimte? De actualiteit achter het verhaal van Anne dringt zich op: volksverhuizingen als gevolg van politieke, religieuze en etnische spanningen in de wereld vragen om onze aandacht. Wij gaan uit van een vrije bewerking op basis van de uitgave van 1947 en het gegeven dat Anne Frank meer dan zeventig jaar geleden is overleden. Zo'n vrije bewerking biedt ruimte om andere bronnen (zoals de biografie van Otto Frank en het relaas van Miep Gies) aan te wenden en meer diepte te geven aan de overige bewoners van Het Achterhuis.' [JA]

hummelinckstuurman.nl

Nieuwe Annabel Pitcher

Hoe een tekst die niet voor jouw ogen is bedoeld je leven kan veranderen, daarover gaat de derde young-adultroman van Annabel Pitcher. De Engelse schrijfster won vorig jaar de Gouden Lijst met *Onder de ketchupwolken* voor de beste vertaalde jeugdroman (zie ook pagina 7). In *Zwijgen is goudvis* komt veel terug uit Pitchers eerdere werk. Tess Turner is net zo'n buitenstaander als Jamie uit haar debuut *Mijn zus woont op de schoorsteenmantel* en heeft net zo'n scherp observatievermogen als Zoe uit *Onder de ketchupwolken*. Helaas heeft ze net als Jamie en Zoe ouders die weinig van hun kind lijken te begrijpen, waardoor ook Tess in een pijnlijke situatie belandt waar ze met niemand over kan praten. In dit geval: letterlijk niet. Als Tess het verschrikkelijke geheim van haar vader ontdekt, valt ze stil. 'Woorden maken me bang, de leugens en de waarheid, daarom heb ik besloten ze niet meer te gebruiken.' Met haar oorspronkelijke thema's, wrange humor en stilistische talent is Pitcher hard op weg net zo'n belangrijke young-adultauteur te worden als John Green. [JA]

Zwijgen is goudvis, Annabel Pitcher. Luitingh-Sijthoff, € 17,99 (14+)

‘Niks aanvaarden! Leven wil ik! Leven én schrijven’

80 JAAR – Karel Eykman. De een kent hem van *Woord voor woord*, de kinderbijbel waarvan al meer dan 400.000 exemplaren zijn verkocht, of van een van zijn talloze andere kinderboeken. Een ander van zijn teksten en liedjes voor *Sesamstraat* en *Klokhuis*. En weer een ander van zijn scherpe redacteursblik in *De Blauw Geruite Kiel*, de kinderboekenbijlage van *Vrij Nederland* waarin zoveel belangrijke kinderboekenschrijvers hun debuut maakten. Dit jaar werd hij tachtig. Ter ere daarvan schreef hij de indrukwekkend intieme bundel *Jaarringen*. Voor elk jaar van zijn leven een gedicht: ‘Net als een boom met tachtig ringen.’

DOOR ELINE ROTTIER

Had u een voornemen toen u aan Jaarringen begon? Moest het ergens aan voldoen?

‘Ik ben een idealist en een dromer die snel vergeet hoe het leven in werkelijkheid is. Dat wilde ik niet laten gebeuren. De gedichten moesten persoonlijk, eerlijk en echt zijn. Hoewel ik het liefst schrijf over dingen die ik zelf heb meegemaakt, was dat nog best moeilijk in dit geval. Juist omdat het zo duidelijk is dat de gedichten over mij gaan. Maar als ik een eerlijke bundel wilde, mocht ik de pijnlijke dingen niet vermijden. Toch heb ik vaak gedacht: zal ik dat nu wel opschrijven? Ik kom er in een aantal gevallen natuurlijk niet zo best van af.’

Is het spannend om zo eerlijk te zijn?

‘Op een bepaald punt heb ik besloten: wat kan het me schelen, ik ga me er niet meer druk om maken of het verstandig is of niet. Het moet er nu maar van komen, ook de dingen waar ik me voor schaam... De huwelijksreis waarin alles mislukt. Dat ik in 1972 verliefd werd op een Finse kinderboekenschrijfster met wie ik niet getrouwd was. Dat ik door pillen moeilijkheden kreeg met seks. Geen flauwekul. De lichamelijkheid blijft, ook als je ouder wordt. Daar wil ik over schrijven, die wil ik niet gaan vergeestelijken.’

Het persoonlijke heeft geen afbreuk gedaan aan de herkenbaarheid van de gevoelens die u beschrijft. Was dat ook een streven?

‘Niet zozeer, dat heeft denk ik meer te maken met de manier waarop ik schrijf. Mijn vrouw Pauline heeft weleens gezegd dat ik eigenlijk erg egocentrisch ben als ik schrijf. Misschien is het wel zo dat je door het schrijven voortdurend met jezelf bezig bent, maar toch...

Willem Kloos zei over literatuur dat het ‘de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie’ is. Dat vind ik te ikkig. Ik schrijf niet om mijzelf te uiten, of om te roepen dat ik groot gelijk heb. Ik schrijf om anderen te bereiken. In elk gedicht schuilt de vraag: heb jij dat nou ook?’

Dat verlangen om onder de mensen te zijn, komt terug in uw gedichten: 'zoals jullie praten / zo wil ik schrijven / om bij jullie te zijn' (1992)

'Ik heb een weinig emotionele opvoeding gehad. Over mijn moeder schrijf ik: 'Zij heeft zich altijd op haar vlakte gehouden / zij liet mij in mijn eenzaamheid koud' (1996). Van haar heb ik mijn houterigheid geërfd en ook ik heb moeite om mijn gevoelens hardop uit te spreken. Mijn eerste kinderboek heet *De vreselijk verlegen vogel-verschrikker*. Dat ben ik natuurlijk zelf. Ik ben ten diepste verlegen en dat uit zich in mijn omgang met anderen. Het is een eigenschap waar ik niet trots op ben. Het is een van de redenen dat ik zo graag schrijf. Want wat me niet lukt in de dagelijkse omgang lukt me wel op papier. Op papier durf ik het allemaal wel.'

De dromer trouwde een meisje dat zei: 'Jij bent mijn held niet, jij bent mijn vriendje / zoals ik je meisje ben en niet je koningin' (1958). Zij leerde u dat het huwelijk geen sprookje is én gaf u een happily ever after?

'Ik heb altijd geloofd in grote liefde: liefdespoëzie, Franse chansons, Lucebert... Maar misschien is het uiteindelijk meer geluk dan wijsheid dat Pauline en ik bij elkaar zijn gebleven. Wij zijn, terwijl we in de loop van ons leven veranderden, gelukkig niet een andere kant op gegroeid, maar met elkaar mee. Je kunt hooguit zeggen dat we een goede combinatie zijn. Pauline die mij, met mijn grote idealisme over de schoonheid van de liefde, steeds op tijd met de pootjes op de grond heeft gezet. We hebben elkaar nodig. En het was gewoon een heel lekkere meid, dat scheelde een hoop.'

Al in 1961 schrijft u over de dood: 'De dood heeft mij nog niet overrompeld. Ieder moment van mijn leven steel ik van hem af.' Zinnen die u nog steeds raken.

'In november vorig jaar ben ik geopereerd aan mijn hartklep. Dat heeft me aan het denken gezet. Toen mijn vriend Willem Wilmlink het aan zijn hart kreeg, zag ik hem in slaap vallen. Hij had het allemaal wel gezien, had alles wel geschreven, hij gaf het op. En ik dacht: dat moet je niet doen! Berusting en aanvaarding aan het einde van je leven? Dat klinkt mooi, maar zo voel ik het niet. Niks aanvaarden! Leven wil ik! Leven én schrijven. Ik ben tachtig, het zou misschien genoeg moeten zijn, maar dat is het niet. Ik was er na de operatie vreselijk op gebrand om snel weer te gaan schrijven. Blijkbaar is het niet zomaar een leuke hobby, maar een levensbehoefte.'

En als het wel zover is, gaat dan alles over, maar is dan niks voorbij (2015)?

'Ik geloof niet in de hemel, maar erger me aan consequente atheïsten. Rudy Kousbroek beweerde zijn leven lang: als je gelooft, kan je niet intelligent zijn. En als je intelligent bent, kan je niet geloven. En dat meende hij echt! Te veel mensen zijn blijven hangen in het ouderwetse idee van "God bestaat" tegenover "God bestaat niet". Je moet een beetje onzeker en twijfelachtig durven zijn. Ik denk niet dat God buiten je om, vanuit de hemel op je toeziet, je leidt, je stuurt. Het is iets wat van binnenuit in mensen is ontstaan. Het is hier op aarde en niet ergens hoog in de hemel. Als ik dood ben, ben ik hartstikke dood. In die zin is dan alles over. Wat overblijft zijn mijn boeken en ik hoop dat ik in de gedachten van mensen voortleef. Dat het op die manier niet helemaal voorbij is met mij.'

Heeft het schrijven van Jaarringen u nieuwe inzichten gebracht?

'De grote liefde voor mijn vrouw, voor mijn kinderen, het schrijven, de jongens uit het theater en van de televisie, mijn kleinkinderen, mijn vrienden, Aart, Bert, de grote meesters, Remco Campert... Ik heb er mijn leven lang over gedaan om erachter te komen dat die liefdes niet verschillend zijn, maar dat ze in elkaars verlengde liggen. Daarmee is *Jaarringen* een heel romantisch boek geworden, want het gelooft heel erg in liefde met de grote L, hoewel ik weiger om het zo op te schrijven.'

Behalve één keer, tussen de regels door...

'Ik aarzel bij grote woorden als Liefde / maar daar komt het wel op neer.' ●●●

Ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag maakt Karel Eykman de balans op in tachtig gedichten. Het levert niet alleen een poëtisch zelfportret op van zijn leven, het is ook een zeer poëtische geschiedenis van Nederland.

Jaarringen, Karel Eykman. De Harmonie, € 19,90

VORMGEVEN AAN IETS WAT JE NIET BEGRIJPT

Actrice Hannah Hoekstra zou niet kunnen zonder lezen. ‘Waar mensen eerst God voor gebruikten, daarvoor grijpen we nu naar kunst of een boek.’

DOOR EVA GERRITS

Het stekelvarkentje

‘Mijn ouders lazen heel veel voor. Ze zongen ook voor mijn zusje en mij, met zijn tweeën op de gang voor onze slaapkamers met de deuren open. Sommige liedjes vond ik zo zielig of mooi, daar moest ik van huilen. Die mochten niet van mij. Mijn zusje riep dan expres: “Doe het stekelvarkentje!” Ik: “Néé!” Want dan ging ik.

Mijn ouders lazen heel veel Annie M.G. Schmidt voor, *Niels Holgerson* weet ik ook nog en eindeloos Astrid Lindgren. Mijn vader wilde per se *De gebroeders Leeuwenhart*, heel heftig vond ik dat. Boeken waren belangrijk bij ons thuis. Het is nog steeds een kersttraditie bij ons, iedereen een boek cadeau.’

Kafka op het strand

‘Als kind was ik geen lezer, ik kon er de concentratie niet voor opbrengen. Ik zat in Arnhem op een christelijke basisschool. Ik was nooit waar de leraar wilde dat ik was, zat meer op de gang dan in de klas en haalde voor alles onvoldoendes. Begrijpend lezen was helemaal dramatisch. Ik begreep niet dat als ik iets had gelezen, ik daarover iets

moest zeggen, waar dat over ging. Het idee dat je beoordeeld werd, cijfers kreeg voor iets wat je deed, dat ging er bij mij niet in. Als ze héél erg haar best doet, kan ze misschien naar de mavo, zeiden de leraren. Nee, dacht mijn vader, die Hoekstra is niet dom, ze heeft gewoon een andere manier. Na de basisschool ging ik naar een soort tussenjaar waar veel adhd’ers en andere basisschool-outsiders terechtkwamen. Daar doorzag ik het trucje, dat ik gewoon moest laten zien dat ik het snapte. Met twee vingers in mijn neus heb ik uiteindelijk het vwo gehaald.

Op een gegeven moment moesten we poëzie lezen. O nee, irritant, dacht ik. Ik koos iets van Jules Deelder; een eye-opener, het mocht ook grappig zijn. Toen ben ik meer poëzie gaan lezen, daarna kwamen de romans. Eerst de Murakami-hype, nog voor die losbarstte. *Kafka op het strand*, daar begon ik mee. Dat ging in één adem, wow dacht ik, wat gebeurt hier?’

Pessoa, Hesse, Proust

‘Pas aan het eind van de middelbare school, als de meesten afhaken, haakte ik aan als lezer, sindsdien is het alleen maar meer geworden. Ik lees heel veel naast mijn werk. Dagelijks, in elk geval altijd voor het slapengaan. Ik kan niet zonder, heb altijd een boek bij me. Lezen is voor mij geen vlucht weg van iets, maar ín iets. Hoe meer ik lees, hoe nieuwsgieriger ik word, hoe meer ik wil gaan lezen. De brieven van Van Gogh wil ik graag nog lezen, en die van Goethe en Schiller, van

1987 geboren in Rotterdam | 2010 afgestudeerd aan de Amsterdamse Toneel- en Kleinkunstacademie | 2012 Gouden Kalf voor titelrol in *Hemel* | vanaf 2013 verbonden aan het Nationale Toneel | 2016 verfilming *De helleveeg*, toneelstuk *Midzomernachtdroom*

Sartre en De Beauvoir. Ik ben nieuwsgierig naar Griet Op de Beeck, naar *Tonio* en *De tandeloze tijd* van A.F.Th. van der Heijden, ik kijk uit naar Peter Buwalda's nieuwe boek, en zoveel meer. Ik baal er soms van dat ik niet alles kan lezen. Tegelijkertijd is dat een rijkdom, ik kan kiezen wat ik wil. Gister las ik het mooiste boek uit dat ik tot nu toe heb gelezen: *Het boek der rusteloosheid*, van Pessoa. Een kerstcadeau van mijn moeder. Het is vrij depressief, maar hij beschrijft zo mooi de manier waarop hij het leven beleeft, en vooral ook hoe voor hem dromen net zo werkelijk zijn als dingen die hij kan zien. Levenslessen zijn het. Bij elke pagina dacht ik, ga ik dit nu meteen herlezen of doe ik dat straks? *Narziss und Goldmund* van Herman Hesse is ook een favoriet. Het is een soort idiote lsd-trip, maar ook heel beschouwend. Over wat de een wel heeft en de ander niet, de vrijgevochten zwerver en de asceet, en dat dat elkaar vindt. Het verlangen naar beide in mij is groot. Het lijkt me heerlijk wekenlang in de bergen te dolen en de wereld te laten verploffen. En om te feesten tot je erbij neervalt.

Een liefde van Swann van Proust vond ik fantastisch, over een obsessieve liefde. Met zinnen die soms pagina's lang doorgaan en toch is het een negentiende-eeuwse pageturner. En zo grappig, vaak zat ik hardop te lachen.'

Milos, Vroman

'Ik lees ook heel graag poëzie. Ik houd erg van de Poolse dichter Czeslav Milosz. Hij is een soort tegenhanger van Baudelaire, die bijna dingen kapotslaat met z'n poëzie, zo rigoreus en bombastisch – waar ik trouwens ook ontzettend van kan genieten. Vergeleken bij hem is Milosz als een zijden doekje, heel zacht, zo helemaal niet moraliserend. De Coninck lees ik ook graag en Edgar Allen Poe. Zwart als de nacht natuurlijk,

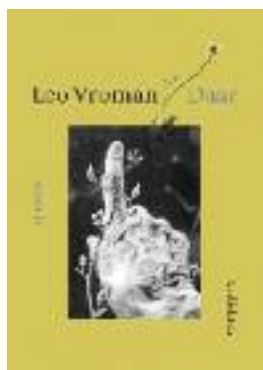
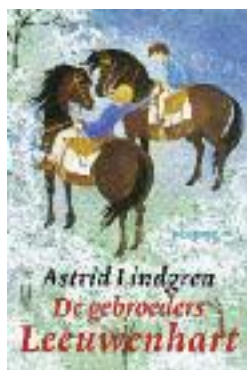
Poe's gedichten, maar heel mooi. En Leo Vroman is een van mijn favoriete dichters. Hij schreef ook *Snippers*, korte verhalen, en net als Proust gortdroog en grappig. Vroman was bioloog en beschrijft heel goed hoe hij taal maakt van de brij die hij in zijn hoofd heeft. *Brieven aan een jonge dichter* van Rilke gaat ook over schrijven, over kunstenaarschap. Over omgaan met je eigen zielenroerselen. Als schrijvers mooi hun eigen bewegingen kunnen verwoorden, inspireert mij dat.'

Van Leeuwen, De Martelaere

'Acteren gaat daar ook over, vormgeven aan iets wat je niet begrijpt. Waar mensen eerst God voor gebruikten, daarvoor grijpen we nu naar kunst of een boek. Vertolken, daar schreef Pessoa ook heel mooie dingen over. Als ik een personage moet spelen, zie ik dat meer als een verhaal. Ik ben niet die persoon, maar een medium, de weg waardoor iets naar het publiek gaat. Dat ik acteer komt ook door mijn liefde voor taal. Ik vind het bewonderenswaardig dat iemand woorden zo neerzet dat in jouw hoofd het kwartje precies zó valt. Daarom lees ik ook graag Nederlandse schrijvers, omdat ik graag zeker weet dat iemand het ook echt zo heeft opgeschreven. De boeken van Wolkers, *Het leven is vurrukkulluk* van Remco Campert en *Nooit meer slapen* van Hermans vond ik geweldig. Tommy Wieringa vind ik ook heel mooie boeken schrijven, *Caesarion*, *Dit zijn de namen*. En Joke van Leeuwen, *Het feest van het begin* en haar poëzie. En Patricia de Martelaere, *De schilder en zijn model*. Vlamingen hebben vaak een streepje voor wat betreft taalgevoel.

Als ik lees ben ik niet zozeer met werk bezig maar meer met de manier waarop mijn hoofd werkt. Het liefst lees ik iets waarbij taal en verhaal samenvallen. Het is lastig om iets over een kunstwerk te zeggen. Je verplat het er zo mee en dat is het laatste wat ik wil. Als ik iets zeg over een boek is het of ik de rest tekortdoe, ik kan het nooit volledig beschrijven. Een boek is een bouwwerk dat een schrijver voor je neerzet, multi-dimensionaal, in tijd en ruimte, met dingen die er al zijn, maar je kan zelf ook een heleboel maken. Wat je bedenkt is net zo echt. Maar mensen gebruiken hun fantasie niet meer, dat vind ik heel jammer.' ●●●

FOTO TON KOENE

'IK BEN EEN VORMENMENS'

EEN KIJKJE IN HET ATELIER VAN YVONNE JAGTENBERG – Balotje, de prentenboekenheldin met haar eigenzinnige varkensneusje, viert dit jaar haar koperen jubileum. Haar schepper, Yvonne Jagtenberg, is blij met de aandacht – maar vooral druk bezig met het verzinnen van nieuwe karakters en prentenboeken.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Yvonne Jagtenberg woont in Doorwerth, in een jarenzeventigwijkje in de bossen nabij Arnhem. De huiskamer is één trap naar boven. Voor de bank ligt Boymans, de enige echte, gemoedelijk te knorren – een mengelmoesje van boerenfox, jackrussellterriër en malthezer. De naastgelegen werkkamer is smal en ziet er precies zo uit als in de Kunsthal-expositie *Later word ik kinderboekenschrijver*, waarvoor Johan Kramer haar portretteerde. Een van de muren is volgehangen met tekeningen, briefjes en familieportretten.

Links of rechts

Jagtenberg haalt een grote map uit de kast en begint energiek te vertellen over haar meest recente project: een groot formaat kartonboek voor peuters. 'Kijk, het is de bedoeling dat je samen met de ik-weet-niet-wezens ontdekt wat het verschil is tussen links en rechts. Ze maken een reis en verwonderen zich over wat ze tegenkomen. Aan het eind komen ze weer thuis en gaan ze opruimen, elk ding krijgt zijn eigen plek. Plotseling krijgt alles een andere betekenis. De hamer? Oh, die hangt rechts van de zaag! Vanaf het moment dat ze gaan ordenen krijgt het leven kleur. Letterlijk, in dit geval. Het haalt de wezens uit hun impasse. Zo werkt het leven ook: zodra je keuzes maakt, krijg je ruimte en ideeën voor iets nieuws.'

E-factor

Het fysieke van een kartonboek is fijn, zegt ze. Maar alles heeft een eigen charme, ook de ruime, glanzende pagina's van *Klein monster Motta*, dat ze vorig jaar maakte voor een Japanse uitgeverij. 'Ik begon met Harige Harry, een harig monstertje dat graag groot en sterk wilde zijn, maar het ontbrak hem aan de E-factor: hij was niet eng genoeg. Mijn Japanse uitgeefster zag er iets in, maar er ging een hele correspondentie overheen. Hij moest losgemaakt van de realiteit, vond ze. Naturel, helemaal monster-monster worden.'

Het was even stoeien om zijn monsterlijke ik te vinden, maar de chemie met Japan ligt haar wel. Ook haar Balotje- en Arno-boeken zijn er succesvol. 'Zit je daar ineens in een wolkenkrabber in Japan met uitgevers en redacteurs aan tafel. Zo bijzonder. Het boeddhistische in mijn werk, dat spreekt Japanners aan, wordt weleens gezegd. Daar ben ik me niet van bewust als ik een boek maak, maar het klopt wel. Het zit in me, als mens.'

Restvormen

Om te illustreren wat ze bedoelt, wijst ze naar een schilderij boven de piano. 'Ik ben een vormenmens. Het sleutelen aan vormen, restvormen en witten, dat was mijn onderzoek als schilder al. Pas in kinderboeken kwam de figuratie van de karakters erbij en daarmee de emotie. Als je naar het schutblad van *Een bijzondere dag* kijkt, dan herken je daarin deze bomen die ik maakte op de academie.

Mijn man zegt altijd: je bent een purist, met je vormen, de essentie en je tekenpotlood. Welke tekenaar tekent er nog met een potlood tegenwoordig? Ik zie mezelf meer als een verhalenverteller. Het materiaal, de typografie, de taal – ik ervaar het als één organisch ding. Daarom kan ik ook niet goed illustreren voor anderen. Als ik alleen werk, voel ik me vrij om mijn eigen handschrift te gebruiken.' ●●●

UIT: *Hondje, de enige echte*

UIT: *Klein monster Motta*

Yvonne Jagtenberg (1967) studeerde tekenen en schilderen aan de ArtEZ hogeschool voor de kunsten in Arnhem. In 2001 debuteerde ze met haar eerste prentenboek *Een bijzondere dag* bij uitgeverij Hillen. Een jaar later, na het verschijnen van het tweede boek over het schuchtere jongetje Arno, *Mijn konijn*, won ze het Charlotte Köhler Stipendium.

Jagtenbergs werk werd geselecteerd voor verschillende internationale tentoonstellingen van het Letterenfonds: *Dutch Oranges* (2001), *Dutch Treats: Hedendaagse illustratie uit Nederland* (2005) en *An Elephant Came By* (2010). In 2006 kreeg ze een Vlag & Wimpel van de penseeljury voor *Balotje en het paard*.

'AANDACHT VOOR GROEPEN WAAR LEZEN NIET VANZELF- SPREKEND IS'

WETENSCHAPPELIJKE ONDERSTEUNING – Met twee nieuwe 'leesprofessoren' wil Stichting Lezen de strijd tegen ontleding verder opvoeren. Roel van Steensel en Eliane Segers vertellen over hun ambities en plannen.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

Hij zegt dat hij 'wel duizend ideeën voor onderzoek heeft': Roel van Steensel (39), de nieuwe bijzonder hoogleraar Leesgedrag aan de Vrije Universiteit Amsterdam (vu) en opvolger van Dick Schram, die zeventien jaar lang leesonderzoek deed met als doel kinderen en jongeren leesplezier en literaire competenties bij te brengen.

Andere accenten

Net als Schram zal ook Van Steensel zich bezig gaan houden met leessocialisatie. 'Maar,' benadrukt Van Steensel, 'ik ben niet zoals Schram een literatuurwetenschapper. Na mijn studie toegepaste taalwetenschap heb ik mij toegelegd op voor- en vroegschoolse educatie en Nederlands als tweede taal. En nu werk ik als onderwijswetenschapper aan de Erasmus Universiteit. Ik zal dus andere accenten leggen. Meer dan Schram zal ik mij richten op leescultuuronderzoek bij groepen waar lezen niet vanzelfsprekend is, zoals laagopgeleide gezinnen en migrantengezinnen.

Ik zal voortbouwen op onderzoeksprojecten waarmee ik vanuit de faculteit sociale wetenschappen in Rotterdam bezig ben. Zo wil ik bijvoorbeeld kijken of er meer maatwerk mogelijk is in de gezinsgerichte stimulering van geletterde ontwikkeling. Studies richten zich nu vooral op de effecten van programma's voor kinderen. Maar zou het mogelijk niet beter zijn die te combineren met programma's voor ouders die het Nederlands matig beheersen?'

Tel mee met Taal

Die accentverschuiving sluit aan bij het nieuwe overheidsprogramma Tel mee met Taal waarvoor in december 2015 het startschot is gegeven. Hiermee wil het kabinet lezen bevorderen en voorkomen dat laaggeletterden buiten de samenleving vallen; geen kind mag opgroeien in een taalarme omgeving. Een van de acties van Tel mee met Taal betreft uitbreiding van het programma Kunst van Lezen. Dat is bekend van succesvolle projecten als BoekStart (lezen bij heel jonge kinderen bevorderen) en de Bibliotheek op school (gemeenten, scholen en bibliotheken creëren samen een moderne schoolbibliotheek) waar Stichting Lezen medeverantwoordelijk voor is. 'Het ligt voor de hand,' vindt Van Steensel, 'om met Stichting Lezen te kijken wat voor relevant onderzoek rondom deze projecten kan worden opgezet.'

Leesfrustratie en digitale media

'Als ik nog een extra pot geld zou hebben,' zegt Van Steensel, 'dan zou ik in de toekomst meer inzicht willen verkrijgen in wat negatieve leesmotivatie wordt genoemd. Het is niet alleen maar zo dat jongeren – vooral vmbo-leerlingen – lezen minder leuk vinden dan bijvoorbeeld voetballen; het roept echt weerstand op. Waar komt die heftige leesfrustratie vandaan? Wat zijn de effecten? En hoe kunnen we ingrijpen?' Daarnaast moet volgens Van Steensel de invloed van digitale media op de leescultuur worden onderzocht. 'Die wordt niet langer alleen bepaald door het aantal boeken in huis,' licht hij toe, 'of door voorlezende ouders. Onderzoek naar de rol van educatieve apps en prentenboekenapps in de leescultuur thuis is een betrekkelijk nieuw gebied. Met mijn collega Eliane Segers, de nieuwe hoogleraar Lezen en Digitale Media die ook voor Stichting Lezen aan de slag gaat, wil ik dit onderzoeksveld graag ontginnen. Wij komen uit een vergelijkbare discipline. Zo kunnen de twee leerstoelen elkaar versterken. Stichting Lezen is daar zeker bij gebaat.'

FOTO JÜRGEN KOOPMANSCHAP

'HOE LEZEN KINDEREN IN DE DIGITALE WERELD?'

'Dat ben ik,' dacht Eliane Segers (43) toen ze het functieprofiel van de nieuwe hoogleraar Lezen en Digitale Media las. 'Het onderzoek dat ik doe bij het Behavioural Science Institute aan de Radboud Universiteit en dat zich grotendeels afspeelt in het primair onderwijs, draait om het optimaliseren van lezen en leren lezen, ondersteund door multimedia,' licht Segers toe. 'Dat sluit precies aan bij de wens van Stichting Lezen om de implicaties van digitale middelen op het leesgedrag en de taalontwikkeling van de jeugd in kaart te brengen, zodat lezen effectief kan worden bevorderd.'

Netwerkteksten

Lezen is in dit geval 'het leren lezen om te leren'. Zaken als leesplezier, leesmotivatie en literaire competenties behoren niet direct tot Segers' onderzoeksgebied. Dat is in eerste instantie het terrein waar Roel van Steensel zich op begeeft. Segers: 'Ik wil vooral verder met mijn onderzoek naar de effecten van het lezen van hyper- en netwerkteksten. Laatstgenoemde zijn complexe teksten met hyperlinks die niet alleen tekstinhoudelijk gerelateerd zijn, maar die je alle kanten van het internet kunnen opsturen. Die vorm van digitaal lezen is vergeleken bij lineair lezen – met een duidelijk begin en einde – behoorlijk ingewikkeld. Je moet besluiten op welke links je klikt. Vervolgens wat je wel en niet wilt lezen. En ondertussen moet je zorgen dat je niet verdwaalt op het net en de draad van je oorspronkelijke verhaal kwijtraakt. Door die complexiteit zal mijn onderzoek zich logischerwijs uitbreiden van het basisonderwijs naar het middelbaar onderwijs. Natuurlijk zal ik daarin ook de samenwerking met Roel zoeken.'

Onderzoek loopt achter

Opmerkelijk is dat het onderzoek naar de effecten van multimediale leermiddelen achterloopt bij het gebruik daarvan binnen het onderwijs. De meeste scholen hebben inmiddels digitale schoolborden. En er is geen kind dat zijn spreekbeurt

zonder de hulp van internet maakt. 'Maar,' zegt Segers, 'wat de voor- en nadelen daarvan zijn, weten we nog niet. Kinderen krijgen op school leesstrategieën aangereikt en ze leren begrijpend lezen, maar niet hoe ze internetteksten moeten lezen.'

Segers vervolgt: 'De nieuwe leerstoel is verbonden aan de vakgroep instructietechnologie van de Universiteit Twente (UT). Die richt zich op kennisontwikkeling en kennisverwerving en instructieve ondersteuning. De link vanuit UT – een technische universiteit – met mijn Nijmeegse onderzoeksveld en mijn achtergrond in de cognitiewetenschap is interessant en nodigt uit tot onderzoek met oorspronkelijke invalshoeken.'

Stapje voor stapje

Door de instelling van de nieuwe leerstoel kan Segers haar ideaal qua wetenschappelijk onderzoek realiseren. 'Ik zit in mijn droom,' aldus Segers. 'Ik kan nu de hele breedte bestrijken, onderzoeken hoe alle kinderen in die digitale wereld met dat lezen omgaan. Van dyslectische kinderen, migrantenkinderen en kinderen uit laagopgeleide gezinnen, tot hoogbegaafde kinderen en jongeren.'

Segers beseft dat je niet na vijf jaar de waarheid op tafel hebt liggen. 'Degelijk onderzoek heeft nu eenmaal zijn tijd nodig,' zegt ze. 'Bovendien ontwikkelt de technologie zich snel waardoor ons onderzoek voortdurend verandert. Zowel qua opzet als inhoudelijk. Maar elk studie die we doen is een stapje verder in de kennisontwikkeling van het digitale lezen waarmee het hele onderwijs uiteindelijk zijn voordeel kan doen.'...

GEDICHT

STOEL

Ik stond naast een tafel en het verontrustte mij dat ik zo alleen was en opeens hoorde ik het kloppen erg zachtjes weliswaar maar iets maakte zich kenbaar. Het was zo subtiel dat ik moest knielen, zo vond ik de stoel en ik raakte het hout zoals je een tong raakt, ik legde mijn vinger in een nerf, het begon onmiddellijk te schemeren en dieren stonden om ons heen. Inmiddels was ik al niet veel groter dan een speldenpunt en innerlijk dronken de stoel zond mij zijn gedachten, vrij technisch maar gevolgd door het ruisen van bomen voor even, een seconde of drie werd ik stoel. Het was zalig, zalig dat hout in mijn wervels! De klopp in mijn been, een bestaan zonder bloed of gedachten. En stil te staan eeuwig. En opgetild. En altijd die functie en een innerlijk waaien van de bomen afkomstig.

© Marije Langelaar (Eerste publicatie Poetry International, 2012)

TOEGELICHT

Poëzie is als medicijn met vertraagde afgifte: de ingrediënten doen gedurende de hele dag hun werk. De woorden geven langzaam hun betekenis prijs.

DOOR ANNE VEGTER, DICHTER DES VADERLANDS

Toen ik zes was dacht ik dat er gekleurde lichtjes in mijn hoofd zaten. Als ik iemand zag die ik al kende knipperden de lichtjes groen. Zag ik iemand die ik niet kende dan knipperden ze rood. Ik dacht dat iedereen zo'n lampenwinkeltje in zijn hoofd had.

MRI-scans laten zien dat tijdens het lezen van onbekende poëzie precies dat hersendeel geactiveerd wordt dat ook werkt bij de ontmoeting met iemand die we nog niet kennen. We pluizen een vreemde deling uit als een lastig gedicht. Dichter Ellen Deckwitz had de resultaten van de MRI-scans ook gezien. 'Van gedichten lezen krijg je nieuwe vrienden,' concludeerde Deckwitz monter in *nrc.next*.

Er bestaan nogal wat gedichten die ons inlevingsvermogen op de proef stellen. 'Gedichten worden nu eenmaal niet gemaakt van huis-, tuin-, en keukentaal,' schreef Deckwitz terecht. Poëzielezen is een inlevingsoefening in het onbekende of in de onbekende ander. Om je in te leren leven in dat onbekende kan het gedicht 'Stoel' zomaar je personal trainer zijn.

Volgens een kloek scenario klinkt ergens geklop. Personage zoekt naar de herkomst van het geluid. Het geklop zit in een stoel. De stoel wordt vluchtig aangeraakt, 'zoals je een tong raakt'. Personage krimpt tot speldenpunt. Stoel stuurt gedachten uit. Er klinkt geruis van bomen. Personage verandert voor 'een seconde of drie' zelf in een stoel.

De gedichten van Marije Langelaar beschrijven 'de natuurkrachten tussen de mens en zijn omgeving', schreef een criticus. Samen met de dichter maak je een trip door een surreële, maar vanzelfsprekende wereld. Hier gelden de wetten van de dingen. Als door een kracht aangeraakt is het opeens een stoel die over de verhouding tussen mens en ding gaat. Het wordt donker, er verschijnen dieren.

Net als het personage dat 'innerlijk dronken' wordt, kun je je het beste maar laten bedwelmen door de beelden. Je zult geloven in de metamorfose van mens in hout. Langelaar laat je het genot van een nieuw lichaam voelen. Het was 'zalig, zalig dat hout in mijn wervels'. Zonder bloed en gedachten ben je voor heel even bevrijd van jezelf. Het zijn de bomen die de zorgen uit de eerste dichtregel wegblazen. Als stoel verder te moeten leven is zo erg nog niet. Samen met de bomen in je binnenste ben je nooit meer alleen. Het onbekende is eigen geworden.

Voor de duur van het vers heb je je inlevingsoefening tot een goed einde gebracht. Groen licht!